КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

Шоатте, 27 апрель № 51 (4531). Мах 2 кап.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Советан Министрий Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

СОВЕТСКИ СОЮЗА КЪАХЬЕГАМХОЙ! ПАКХАГІА АЙЕ ПХЕ ШЕРА ПЛАН ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЯР ДУХЬА ЛЕЛАЕЧА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬА БАЙРАКХ! ДАХА ДОАГГІАЧА ТАЙПАРА НАКЪАГІОРГДА ВАЙ ВЛАДИМИР ИЛЬИЧ ЛЕНИН ВАЬЧА ДИЙНАХЬ ДЕНЗ 100 ШУ ДИЗАРА!

(КПСС ЦК ТІакьехамашцара).

ТОАБЕ ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БОЛХ

Берригача советски наха чІоагІа къаьабалбь тІанийцар дукха ха йоаллаш Москве хиннача КПСС ЦК апрельски Пленумо «Дунен халкъашта юкъерча хьала актуальни проблемаех дунен коммунистически болам кхотабара КПСС-о лоаттабеча къовсамахи» бах сопаш. Пу тІа болчча бесса хьагойтаб вай партен халкъеи лоІам, цо кхы а чІоагІъергья советски наьха идейно-политически цхьоагІо.

Пленума сопаш тІа белгалдаькхад, капитализмаьи социализмаьи юкъера идеологически къовсам хІана къаьстта чІоагІа ирбенна хилар. Пу хьалашка Іалаьмате бокхха лоархІам болаш да моастагІал долча идеологеца піендашта къовсам лоаттабар. империализма тийшаболя гучабахар. Беррига къахьегамхошта коммунистически кхетам балара гІулакх, беррига идеологически къахьегамхой дехашка кхачийтар.

Берзача декхарашта дІаьех идеологически болх лакхача боарам тІа баккхар. КПСС XXIII-гІа съезд хинначул тІехьагІа, къаьстта юбилейни шера, вай партийни организацеша идеологически балха йоакха опыт Іоаьлй. ХІана кхетамца пайда эца беза цунах. ЧІоагІа лоархІаме да тайп-тайпарча наьха — колхазхой, белхлой, интеллигенце хьашташ тергал а деш болх вІаштІехьбаккхар.

Юбилейни шера дукха хина гІулакхаш нарагІаьлар партен халкъен революционни традацеш йоаржаяра, уж дегІаккхулара. Пу хьакъе пайдане да сийлен моттигашка гІолла походаш яр, тІемен къахьегамен ветеранашца, производстве хьалха латтарашца вІашагІкхетар. Пу гІулакхах чІоагІа пайда болх кагирхоиту патриотически кхетам балара...

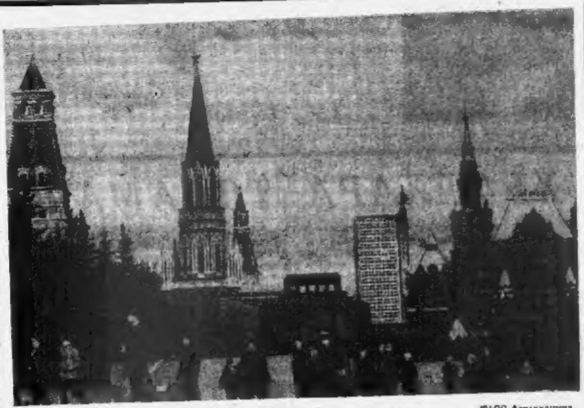

Москва тахан. ЦІеча майдан тІа. В. Ноконон сурт. ТАСС фотохроника.

ДЕЗАЧА ЦІЕЙНА — КЪАХЬЕГАМА СОВГІАТАШ

1-ча Май сийна шерра лкь лоархІий Наурски района «Россия» яхача тха колхоза цхьоалагІча комплексни бригада кхачиеп ферманьнел...

Ханнахьа дика кийчдаьча лаьтта дІайийра біаьстан юххье яа культураш. Планах 2027 гектара тІа в езаш яр уж культураш, хІаьта хІанзале уж дІайийна яьнна 2181 гектара тІа.

...

Хьалха сенна хьмаре къахьегам совгІаташ сийчадьна цхьай дезача цІейна цхьа сийчаьи шоай дезача цІейна кхьоагІча бригада коллективо. Ухх денашкагІча районе сийлен Лоста тІа хьакхай бригада.

Н. ДЫБОВ.

Наурски района «Россия» колхоза партийни секретарь.

ТЕОРЕТИЧЕСКИ КОНФЕРЕНЦИ

...

Конференци эттара хьалхара дош оалаш дІайолайир КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара С. С. Апряткина.

К. Маркса 150 шу дизара юбилей белгалйоакхаш, аьлар цо, Іилман коммунизма идеяш планете гІалла йолаьенна лелача хана. Беррнгача мехкий пролетарешна лоаттабеча къовсамо коммунизмахьа гарга кхоачаьй хала. Социализма дуне шерлуш латт. Капитализма дуне готуш латт. Капитализма метте дІа на отта йиш яц социализм. Иштта да Карл Маркса хьадийлла общества дегІааьхара закон.

Капитализм дегІаахара чура законаш хьа а дийлла К. Маркса хьахьекхад из дІалаццаза меарг ца хилар.

...

К. Маркс вача дийнахьа денз 150 шу дизара тевальча выставкагахьежар конференце дакъа лаьцараш.

В. АХМАТУКАЕВ, теоретически декхара ЦІен консультант.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА КХОАЛАГІА СЕССИ

...

ДЕГ ТІАРА КЪОАБАЛЪЮ

КПСС ЦК АПРЕЛЬСКИ ПЛЕНУМА ИТОГАШ ЮВЦАШ БА НОХЧ-ГІАЛГІАЙЧЕН КОММУНИСТАШ

«СевкавНИИ», ГрозНИИ, «Гипрогрознефть», Іилма-талхама институт — «ВНИИКАнефтегазаи» «НИПИнефтехимавтоматен» филиалий, «Грознефть» а «Грознефтехимзаводы» а объединеней парторганизацей коммунистай вІашагІа а техьа собрани йир 24 апреле КПСС Нохч-ГІалгІай обкома политически дешара ЦІагІа.

КПСС ЦК апрельски (1968 ш.) Пленума итогех доклад йир КПСС Централъни ревизионни комиссе члена, парте Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара С. С. Апряткина.

...

партсобрани дакъа лаьцараша хьалхаьнча доклад йир парте обкома бюро члена, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советь председатела М. Г. Гайрбекова.

Апрельски Пленума итогаш ювцаш 23 апреле КПСС XXIII-ча съезда цІерагІча Грозненски крекинг-завода партийни собрани доклад йир КПСС обкома бюро члена О. С. Беляева, хІаьта «Красный молот» завода коммунисташна цу дийнахьа йийцар цу дешах лаьца парте обкома бюро члена С. В. Сипельникова аь доклад.

...

СЕМИНАРАШ, ЛЕКЦЕШ

1968 шера 22 апреле дена 25 апреле кхачалца КПСС ЦК пропаганда отдела пропагандистски группа хиннй вай республике.

...

МОСКВА. «Серп и молот» цIе йолчу московски завода металлургаша дика кхоачашбой пхеаннагIча шеран хьалхара квартал. Цу хьалхаваьллачу декъо баьккхинчу ковргIа тIех дикачу металлах бIеннаш тоннаш доккхина пхеаннагIча мартеновски цеха болат доккхуш болчу коллективо. ХIинца кхечу дезачу дийнах — 1 Майн сийна социалистически ах схьаэцна цеха. ЦIейн хьалхарча йаххе эттаб металлурги.

Сурта тIе: пхеаннагIча мартеновски цехе болат доккхуш О. И. Исаакин (аьрру агIор) болат доккхуш гIонча Г. Ф. Вавилов мартеновски пеша чу доккхуш болчу металлан хьожуш ба. [illegible] болат доккхуш цу шарахь [illegible] совгIат.

В. Собакина сурт.

ТАСС фотохроника.

АХЧА КХОДУ, БАЛХА ХЬАЛАШ ТОАДУ

Дика къахьегаш хьабоагIа НПУ «Малгобекнефть» мехкадаьттахой, цахаддаш тIехкхоачашбо цар производствени планаш, пачхьалкхана дукха пайда бу. Уйш толамаш даьхна доаркхIаме дакъа доал НПУ предприятий [illegible] я.

«Малгобекнефть» НПУ вIашагIъехка болх беш рационализаторий творчески бригадаш я, царна чубоагIача болхлошта, инженерно-технически болхлошта бахьан тайна къахьегарах цар вIашагIехьначал эффективность даккха йола рационализаторски предложенеш балха юкъейоалле. ХIанз мехкадаьтта промыслови управлене болх беш 16 рационализаторий творчески бригада я, цу бригадашка чуйоагIаш ба 200 совгIа саг, цул совгIа дукха рационализатораш ба бригадашта юкъе боацаш шоай программах болх беш а. Мехкадаьтта промыслови управлене технически информацей рационализацей отделе вIашагIъелла болх беш я консультационни пункт. Укхаз царна хьехам ба йоккха опыт йола инженераш, техникаш, цар гIо ду чертеж оттаеш. Рационализаторий активность даккхъяра дика гIо ду управлене каст-каста хулача рационализаторий [illegible]. Мехкадаьтта промысловий управлене [illegible] юкъе рационализатораша болх [illegible] дихагIа лел, пхьоалагIча [illegible]. ДIадахача шерачча шера [illegible] коллектива рационализатораша [illegible] рационализаторски предложени [illegible] юкъейоалаьй, царех [illegible] 40 эзар сом да. Дукхаьа-пхьаьй Х. Т. Нозадзе кулгалдеча бригаде 10 эзар сом кхоадаьд. Управлене бригада промыслашка пайда ба Х. Т. Нозадзе синача цIеттоаженеех. ХьалхагIа дукха хьу дIайоаьр дагIаш, мотторш еш, хIаьта уж каст-каста хувна еаш хилар, цох промыслана зе хулар. Рационализаторо предложенеех уж дагIаша [illegible] аьшках хьадо доадир. Цо бахьан долаш хIанзе 100 кубически метр хьу кхоа вIашгIехьаьннад управлене коллективна. ГIалаьмо дика рационализаторски предложени еннай шоллагIча бурув-тоахача контора болхлочо Д. Владикор. Буровойшкара гравийн высосайна цул предложенеех реставрацеш яр бахьан долаш дIадахача шера контораша 13 эзар сом пайда хилар.

«Малгобекнефть» НПУ рационализаторъша доал денна пятилетка фонда лаьрхIа 1 миллион 100 эзари сом ахча кходе, хIанзе пятилетка шин шера кходаь ахча 610 эзар сом да. Шеко яц цар шоай социалистически дехкарашка тIех дика кхоачашдергхилара. Цувна тешалду пятилетка кхоалагIча шера цар даьче а. 1968 шера хьалхарча квартале балда юкъе 120 рационализаторски предложени йоалае вIаштIехьаьннад цар, хIайале хьахина эффект 94 эзар сом да. ДIадахача шерашка санна дика болх бу 1-ча промысла, скважиннашта капитальни ремонт еча цеха, бурув деттача шоллагIча контора рационализатораша.

Укх шера шоллагIча контора рационализаторо А. Ж. Корнаева кулгал а деш кийчъаьй доаркхIаме предложени. Меловой скважинашта бурув тохара технологи дикагIа тоаьй цо. Специалисташа еча подсчеташа хьахьокх цох бIаьрча шера 66 эзар сом пайда хургболга. Рационализаторашта цу предложенеех ахчан совгIат а деннад.

«Малгобекнефть» НПУ бригадъа предприятешка рационализаторски болх зегIабоалабара оттаьб планаш я. Царна юкъе да газа утилизаци яра, цхьан турба чу гIолла мехкадьттанеи газан транспортировка яра, иштта кхыдола денаш.

Т. ВЛАДИМИРОВ.

СОЦИАЛЬНИ IАЛАШОН ОРГАНИЙН УЧРЕЖДЕНЕЙН БОЛХЛОШТА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

У К А З

Къахьегамхой социальни Iалашбара болх вIаштIехьбоккхача толамаш дахарахи социальни Iалашон органий 50 шу дизарца дувзаденгаа Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Архипова Ксения Романовнина — Нохч-ГIалгIай АССР социальни Iалашон министерстай йоккхагIа йолча инспектора.

Верещаева Ольга Петровнана — Нохч-ГIалгIай АССР социальни Iалашон министерства керттерча бухгалтера заместителa.

Ибрагимов Юсапа Iаддел-Хьамидa — социальни Iалашон Урус-Мартана районни отдела воккхагIа волча бухгалтера.

Маркосва Александр Артемовича — город Грозне социальни Iалашон Ленински районни отдела заведующена.

Панкова Зинаида Михайловнана — город Грозне социальни Iалашон Старопромысловски районни отдела заведующена.

Стародубцева Валентина Михайловнена — Нохч-ГIалгIай АССР социальни Iалашон министерстай Троицки берий цIен директора.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Н. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. САЛЮКИН.

гор. Грозный, 1968 шера 23 апрель.

ХЬАЛХАРА ТОЛАМАШ

Пятилетка кхоалагIча шера хьалхара квартал чакхъяьннай, керда декхараш латт «Грознефть» объединене мехкадьттахоштa хьалхашка, уж толамца кхоачашдара хьинар кхо да дешн къахьег цар.

Вай республике укх шера хьалхакхаргдола мехкадаьтта соахкарчул 2 миллион тонн дукхагIа а хулийташ, 15800 эзар тоннага из дIакхачадде декхарййла ба мехкадьттахой. Хьалхайоккха мехкадаьтта дукхагIа хилийтарца цхьана кIезигге еа капитальни вложенеш, арахецача продукцега дIабоза мах, дикхъе еа промыслови управленей рентабельность, къахьегама овсарле.

Укх шера кхо бIаь миллион тонн мехкадьтта даьккхара вай мохкара мехкадьттахой тIахьехаш болча Татарерча мехкадьттахой инициатива хьал а [illegible] цу дIадоладеннача хьалхарча деношка дена дукхагIа мехкадьтта даьккхара шерра социалистически аьхь йоржайир тха объединене промыслашa, бригадаша. ХIара участок, хIара мехкадьтта доккха болхло ва кхо бIаь миллион тонн мехкадьтта даьккхара къахьегама вахте этта болх беш.

Республикерча мехкадьттахоша планал совгIа 100 эзар тонн мехкадьттеи 31 миллион кубически метр гази дала социалистически декхараш тIаийнад. Мехкадьттахой цо чIоагIа да. Хьалхарча квартале планал совгIа 103 эзар тонн мехкадьттеи 20 миллион кубически метр гази даьккхад цар.

Укх шера шоаш тIайийца социалистически декхарашка хIанз дIабехка а хьожаш ба мехкадьттахой. Планал совгIа шоаш лаьрхIачул дукхагIа мехкадьтта дала тоьф а цар.

Керда скважинаш кийчъеча дIаболха капитальни затраташ кIезигагIа хилийтара болх беш йоалача къайнача скважинай оборудованех пайда эц мехкадьттахоша. Цо тоьф хулийт болх беш йолча кердача скважинай фонд керда мах балха хьа ца эцаш лакхъе. Старогрознефта промыслашка дукха балхаш даьд дIахо йоалча хана цхьан турба чу гIолла мехкадьттеи гази хьагудлара система шеръяра.

Промышленни тиха а течка хIанз производствана юкъеехьа кийчъяьй ВНИИКАнефтегаза Грозненски филиала белхлошца оаха цхьана вIашагIъелла мехкадьтта хIен техача скважинашка шеи мехкадьтта ца хьадхойташ йола керда автоматически устройство. ХIанз хьадьхь йоалаш латт холодильни установка хьалхара секии. Цу чу дийнахь бусa шел а дь йоккъерга 400 эзар кубически метр мехкадьттаца тхьайоагIа газ. Цо вIаштIехьхоалийтаргда дукха газ дIахийта, керттердир, цул дикал лакхъе. Скважинашта тIера оборудовани кердагIча, дIагIача оборудованешца хувцаш а, мехкадьтта проводашка [illegible] да IайтарлаьрхIа йола магнитни установкаш тохкаш а, дукхагIа мехкадьтта даккхаро тIаерзаьь йола геологотехнически мероприятеш лакх-лакхъе чакхйоаз.

Вай цул йийца мероприятеш хьайойкхаь мехкадьтта дукхагIа хилийтара чакхйоахача дукхачча мероприятеех цхьайраш мара яц. Дукха балхаш хьал шоаш кхыдола хьоксламаш даккхара а.

Укх шера дукхьаь шин бетта соахка цу юкъа хиначул 21,8 процент лакхьаьй къахьегама овсарле. Соахка хьалхарча шин бетта хиначул 0,2 процент зохагIа ба хIанз цхьа тонн мехкадьттага дIабоза мах. Цо объединене коллективашка баь пайда 21 эзар сом да.

БелгалъяьхагIа доагIа дакха къахьегама толамаш а [illegible] бригадашa участкаш болхлой. Царех ба «Малгобекнефть» НПУ къахьега мехкадьттахой С. Тебоев, Н. Шмелев, А. Коков, «Сунжанефть» НПУ-ра из. Щербаков, Горепокин, «Старогрознефта» мехкадьтта промыслови управленера из. Газиев, Гурцаев, кхыбараш.

Цхьабакъда, мехкадьтта доаккхача лакха толамаш дехара керттера заслуга мехкадьттахой хина Iаь, цу доаькъе керттера заслуга бурувдеттарий я я. Хьалхарча квартале цар дIачуеннай лах тоихамех кхоь эксплуатационни скважина. Соахка хьалхарча квартале пийсиопна кхоачашбоацараш дIадахара шоай хьинар кхо ца деш къахьийгар цар. Цхьабакъда квартала план кхоачашбаьнзар бурувдеттараша, 489 метр дехар тIаинсар мара. ХIаьта а белгалъяккха доаш да тIехьаиса буровой предприятеш кIезигълар. Дукхача предприятеех хIанз 1-ча квартала итогех тIехьаисаш яр Староргрозненски Малгобекски бурув детта шин контора мара яц (цар кулгалхой из. Терентьев, Карцаев). Бурув мел тохача организацешка шоай балха хьалаш тоадаро вIаштIехьдийтад бурув тохара сухал дикхъе а, календарни хана пайда эзар 63,8 процентага кхачийта а, соахка хьалхарча квартале 58 процент мара ца хиннача.

Дукха толамаш лакха хилар, болхой дукхагIа хиларца дувзаденна а доаца, производства болх нийса вIаштIехьбаккхара чотах хьахина да. Бурувдеттараша дIахо а эргалъий бурув тохара технологи, цох хьахийрар дика да. 80 бригадах 70-ча толамца кхоачашбой пачхьалкхен плана тIаийца социалистически декхараш.

Царех а МалгIабекерча бурувдеттача контерера Х. А. Хамурзаев, А. Ш. Алероев керте латта бригадаш, Карабулакски бурувдеттача контерера из. Бородашке, Никитина кулгалду бригадаш. Иштта дика къахьегаш я из. Попова, Гранева, Золотарева, Пряйкина, Феоктистова, кхы дукхачар кулгалду бригадаш.

Дакха къахьегама толамаш дика дале а цхьадола кхоачамбоацараш нийслу тха балха тIа. Бурувдеттара пачхьалкхен план кхоачашъяьна а, бурув тохарга дIабоза мах лохбара хадаш кхоачашъяьц. Шин бетта из бахьан долаш пачхьалкхена 951 эзар сом зе даьд. Метр бурув тохарга дIабоза мах планах лаьрхIачул 40 сом дукхагIа ба. ХIанз а тIехьа нийтигаш нийслу бурув тохача брак хулийташ, аварешт хулийташ, бурувдеттарий бехках скважинашта бурувтохачара болх сене латташ.

Мехкадьтта доаккхача а дукха скважинаш я пайда ца эцаш, из бахьан долаш даккха йиш йолаш дукха мехкадьтта ца доаккхаш дус, лоха я газ дIахийтара процент а. Из бахьан долаш производство десIайоалара, материальни поощрене, социально-культурни мероприятей фонде дIа ца кхоачаш дус бIаьш сомаш.

Кхоачаьше доаь балхаш кхы а дукха да. Бакъьа В. И. Ленина орден лелаеча «Грознефть» объединене болхлой, инженерно-технически болхлой, гIулакхера дах лоь тайна ба пятилетка кхоалагIча шера плани хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдергхилараш.

В. НАЗАРОВ,
«Грознефть» объединене [illegible].

Ка боле хлаташ къовсъаьдар дукха шерра фронтагIа къовсам болабеннаб Кубане. Укх бIаьстен делошка вкархошта ноакъостал де оарцагIьяннай юртбоахама авиаш. ХIанз дIара дениа кхаш тIа гIоала хьува 60—70 самолети вертолети. Цхьан дийнахь 30 — 35 эзар гектара тIа ток молхаш, оалашка кхоачаш йоаца подкормка ю гурахьа дийнача хлаташта азотни удобренеш.

Тимашевски района «40 лет Октября» яха колхоз башка боккха боахом бац. Авиаце новкъосталца азотни фосфорни удобренеш тайсар гурахьа, догIан хицa — азотни гранулированни удобренеш, хIаьта хIанз гурахьа дийна хлаташ ха бе кийдушт долча хана, оалинга кхоачаш йоаца подкормка ю ковчача азотни удобренешца.

Сурта тIа: ковча азотни удобренеш тушеаш самолеташ леларгйолча наькъа трафик оттеш воалл «40 лет Октября» яхача колхоза керттера агроном В. П. Овчаренко «АН-2» яхача самолета командира М. М. Степанцовеца.

Е. Шувенова сурт ТАСС фотохроника.

ХЬАЛХА ЛАТТАРАШ

Май сийна тIайийна социалистически декхарий хана хьалха кхоачашдара яхье яьннача Асланбек Шерипова цIерагIча завода дукхьача установкай кредентир, воаь дог гIоаьдоаха къахьегама толамаш доах. Царна юкъе хьалха латтачарех я В. Агаева Д. Гербковейн керте латтача установкай коллективаш. 20—21-ча апреле лена май бетте чотах къахьегаш ба цу установкай технологаш.

Царех дукха тIехьа ца йоаш хьинаре къахьег Волошин Алексеяи Баранов Евгенеи кулгалдеча установкай коллективаша. Бетта план 22-ча апреле кхоачашъяьй цар. ТIабоагIача бетта чотах арахийца продукци эзарий тоннаш я.

В. ДОЛГИХ,
А. Шерипова цIерагIча Грозненски нефтемасленова [illegible].

Оаха яздаьчун лерагIа

«ХIанз дов Iоахарий?» — иштта корта а болаш яр № 37 болча «Сердало» тIа кепатеха хинна критически материал. Цу тIа белгалдоахар МалгIабека района «Ингушский» совхоза шоллагIча кхоалагIча отделенаша [illegible] дукха Iоахарий доаш хинна.

Цу хьаькъеха МалгIабека районни управлена начальника Иванова тхога кхаь бу: «ХIанз дов Iоахарий?» яхача корреспонденце тIа белгалдаьха кхоачамбоацараш дIалахь хиннад. Статья йийцай «Ингушский» совхоза производственни совещане.

Корреспонденце тIа белгалдоаха цIенаиаттара кхоачамбоацараш дIадахара де дезаргш белгаладьяд.

«Ингушский» совхоза керттерча зоотехника ноа. Шапине, № 2 йолча отделене управляющена Гунаевен, № 3 йолча отделене [illegible] ноа. Гандаловена чIоагIа бехк боа.

КХОАЧАШДАЙТА ТЕЛ НАКАЗАШ

Шие бIаь совгIа цIа а латIаш йоккха юрт я тха Первомайски. Къаьстта сиха дегIаера из укхаза районни центр хиначча шерашка.

ХIанз вай республике атта кораргI доагIаргъяц тхьар санна тикашта, школашта, берий яслешта, кхыйолча наькха хьашташ кхоачашдеча учреждеснешта, организацешта ййьхий йола юрт.

Кхоъ йоккха школа, берий беш, ясли, школа-интернат, 2 медпункт, аптека, 5 тика, быткомбинат, хьуна боахам, слюдяной цех, ветлечебница, культура цIа, городера яр санна столови — из ба тха боахам.

Вешта аьлча, цхьайолча мотттигашка бахарий санна хIама оаца, тоьлайта, сакхьерда районни центрех гордашкен аха безаш тха юртарча наькха. Царна корттера эшар укхаза долаш [illegible].

Шортта а укхиза бахкаш де мотттиги а. ХIаьта а дукха ха доаргIача тайпара юртарча наькха хьашташ кхоачашдара де дезараш.

Малав эгтара хьалха царна эшар фуд хьажа, царга лалувгIа декхарийла вар? Тхо, цар хоржа юртара депутаташ, юртсовета исполком.

Тхо хоржаш кхаж тоссача хана кхо-аьъ дехкар хьалхашка отталъдар тхона тха харжархоша. Дукха ха дIалхай цу хана дена. Фу даьд оаха, мел наказаш кхоачашдаьъ, фу организацинад тхо хержачаьь юрта?

...Дега вокхъа хул уж еа хи зезраш а такхьеш урагIча босе гIолла кхаасаг йоагIаш бIаргайча. Лоадиита юкхъе ма дий тхо.

Укхаза шоферашла болх беш вар со, хий дилла деза, тIераяккха еа кхалнахд из хаьо, кхаш собранешка, совещанешка дувицча хана. Кхамальдашка дадиягIеча, цхьа шн бутт балалехьа кхм дувица ца деваш чаккхдарда из гIулакх аьнна кетар.

Со совпартшколе деша вахар, цул тIехьагIа 4 шу даьлча со цIаречв а хий дилла деза кхаш дувцаш дар. ХIанз а дувц, хьалха санна айдаь ца дувце а. Оаха кIезиг-дукха дIадолалаьл из гIулакх, бакъда дIачакхдаккха магац.

Фу бахьан долаш кхоачаьдо магац депутаташта из керттера наказ, шоаш наха денна доп?

Из наказ кхоачашдара оаха дIадолаьь гIулакх юхатетт исполкомага цу балхашка дIадахийта ахча, кхыйола эша хIама дIа хиларо.

Юрта масса цIагIа хургдолаш хий дилара юкъера лаьрхIачa 40000 сом ахча дева. Райисполкомо тхона деннад 20.000 сом. Оаха самообложенех гулаьр IотIатехача а дукха хIама хувцалац.

Мичара лахьарга из ца тоъа ахча? Тхоай юртарча Орджоникидзе цIерагIча колхозо тхоашта новкъостал дар лийхадар оаха. Цун председатела воа. Шалиева а парторганизаце секретара а вIалла лалувгIа а тиган, колхозкъе я тха яхаш. Цхьа сом лац цар укхаза бахараш, из хий эшараш цу артеле болх беш боалаш а.

Из санна бола «мукъ» шийна дIатIаьна тиган колхозо, бехктоквхаме а лаьрхIаш. Цу артела кулгалхошта дагадоаха дезар М. И. Калинина дешаш: «...юртсовета эгтара бехктокхамегIа йола предприятий я колхоз, цул доаркхIамегIа йолаш предприятие яц цу».

Со летхъаш колхозан правленена, бакъда артеле болх бечар хьашташ кхоачашдеча кIезиг-дукха тхона новкъостал де декхарйола-м яр из «предприятие».

Цу тIа нах раьза ба гIирс хиача кхыдола хьале деза балхаш шоай низаца дергдолаш. Цу гIулакхa шоаш кийча болга хьа а хьехаш.

Дукха ха йоаццаш тхоай цесе юрта йисте бахача наха геттара дакха дадача хьасташ чура хий Iотудилла лаьрхIар оаха. Депутаташа, активисташа дIахайтар цига бахача нахага из гIулакх. ШоллагIча дийнаь шоай белаш, бахьаш а долаш дукха нах арабаьлар. Дехьа а сихьа дадача хьасташ чура хий юкъе бетонаца хьаьха боккха кIорг а баьккха хьачутилаар. Цул тIехьагIа шоаш бейнашца санталаш а йоахаш турбаш яьхар. Наьог эшаш яц, сиха доагIа из лакхера Iочу.

ХIанз 100 совгIа дезал Iалашбу цу шенача хьастаь хийо.

Иштта дIаболабергбар оаха из болх дIахо а, бакъда турбаех, цига боах бе оаха ехаргйолча техникех дала ахча ца тоаьча юкъахйусаргба из.

Фу де дага ца тхо? Министерствера новкъостал деха, тхоаш оарцагIхала. Кхоачаш ца дечи дита йиш яц из бехктокхаме наказ. Колхоз а юртаргьаь юстара, цун кулгалхой юхагIерте а юкъара, эша гIулакх да из.

Кхы а я тха проблемаш. Хиннача районни центре бани яц аьлча саг тешаргвац. Дин-ахи шу даьккад укхаза районни центр хинна. Цу хана хьалйотта йолаьь бани хIанз а ахангахьа кхаьча латт.

Ер шолагIа шу ха из лакхеьа йийца йоккха керда столови дIакъайла латта. Райпо председатела тахан кхоана ремонт а йита болх бе йоладоаллийтаргья яха сона аиц а денад.

Тхоай низ ма кхоачча кхоачашде хьожарга тхо уж наказаш, бакъда районни организацей новкъостал, теркам эшаргба тхона.

А. ГАНДАРОВ,
Первомайскерча юртсовета председатель.

«СЕРДАЛО»
3-гIа оагI. 27 апрель 1968 шу.

ЧУРЧА КХОАЧАМЕХ ПАЙДА ИЙБУ

Хоне ма хилара боккха доаьдIаш болаш да хIара предприяте къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхар. Цунга хьежжа лакхлу къахьегама овсарле, доалу арахецача продукцега дIабоза мах. Къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхара эгтача керттерча хьалеш цаI да предприяте болх вIаштIехьбаккхар, цунна дувзаленна лакхлу къахьегама овсарле, тоалу балха хьалаш, даьхача къахьегама толамашка хьежжа материальни а моральни а безам совбоал.

Iилман ларда тIа къахьегам вIаштIехьбаккхара планаш кийч а ль производствана юкъедехьара балхаш Грозненски аьшкабетона конструкцей завода коллективо дIадолаьдир 1966-ча шера январь бетта. ВIашагIъеллар завода керттера инженер А. А. Вакеман керте латта НОТ-а совет, НОТ-а 10 творчески бригада, цу бригадашка дакъа лоацаш цар 60 совгIа саг. Массайолча пехашка Iилман ларда тIа къахьегам вIаштIехьбаккхара кухха балхаш ду цар.

НОТ-а планаш производствана юкъеяьхьарах шера производствана хула пайда 12 эзар сом да. ХIаьта хIара болхлочо арахеца продукци шерагара шерага дукхагIа хул. 1965-ча шера юкъера лаьрхIача хIара болхлочо арахеца продукци 6644 сома мах а яр. 1966-ча шера 7639 сома мах а яр, хIаьта соахка из хилар 8227 сома мах а. Укх шера уж хьоклаьмаш кхы а лакхагIа хургхилара дог тийша да тхо. Цун ма хилара къахьегама овсарле 1966-ча—1967-ча шерашка 1965-ча шера хиначул 23,8 процент лакхъеннай. Из хула пхе шера планах лаьрхIачул 1,5-за дукхагIа. Цу юкъа юкъера лаьрхIача хIара болхлочо ши лакхъ 1069 совгIа 1185 сомага кхаьчад, вешта аьлча 11,1 процент лакхъеннад. Аланаш лакхлара темпаех сихагIа дегIаьу къахьегама овсарле лакхъялара темпаш.

Къахьегама овсарле лакхъяра чакхъяьха мероприятеш дукха а. Дукха керда техника, технологи производствана юкъейиххай, хадача производствени процессашта автоматизаци механизаци яьй. Дукхьача боарамах арахеца йолаьй сборни аьшкабетон. 1965-ча шера арахийна из продукци 20 эзар кубически метр я, хIаьта соахка арахийца из продукци 40 эзар кубически метр я, из хул 50 процент дукхагIа. Кийча а ль болх бе йолалийтай лакхадни [illegible] ара лаьрхIа станок.

Дукха да тха производствана юкъебаьхха кердадараш. Иштта кхоа а ерзаь производствана юкъейийхьай электротермически болат, аьшкабетона конструкцешта хIайохийтача закладни деталашта металлизаци яьй. Автоматизаци яьй аьшкабетона изделешта пропарка яра йолча процессашта, асфальт боарамах дIахийтара балха а механизаци яьй. Арматурни отделенешка йолита саьрган станокаш йолча дIатIаоазара лаьрхIа тельфераш оттаьй. Хьалха хиннача дукхагIа болх беш баьенна краназ я. Тоннельно-пропарочни камераш аьшкабетона изделеш хьакхархара процесса а механизаци яьй. Цу массайолча мероприятеша тоьф хилийтай къахьегама овсарле дикка лакхъе, арахецача продукцега дIабоза мах цунга хьежжа лохбе, предприяте ритмично болх бергбола гIулакх де.

Продукци дикал лакхъяра санна чIоагIа ахьоасаш доаттаб арахецача продукцей дикал лакхъяра а. Продукцей дикала оценка яхара 5 балльни система производствана юкъейоалаьй. Продукце дикалга хьежжа мара премеш телац завода болхлошта.

Комплексни бригадашкара болхлошта массехк балха гоахал Iамаяь. Нагахьа эшаш хуле шоллагIча участке болхло хьошавара доа хIадарк да из. Масала, бетонщикашна Iомалаьй строповщика гоьдал, оашача хана сварщикашна кхоачашду арматурни балхаш, хIаьта станочникаша тайп-тайпарча хьу чакхйоахача станокаш тIа болх бу.

Производстве нийсалу кхоачамбоацараш дIахьахара а дукха мероприятеш кийч а ль предприяте балха юкъейиххай (къаьстта чура хар йола плиташ хьаеча, бетон хIанийсъечара пустотни установкашкара кхоачамбоацараш дIадахах, пропарочни камераш шерьяй, дикка дукхагIа я йолдонаш, тоадаьл камерашкара Iынхьаралдара гIулакх а, иштта кхы дI.). Цу массайолча мероприятеша шера пачхьалкхена бу пайда эзараш сомаш да.

ХIара шера къахьегама отдела болхлоша «Чечингпромстрой» объединене норматива-тоакхама станце болхлошца цхьана завода цехашка балха деш 40 — 45 сурт доакх. Из ду пайда боаш балха ха йоаш доаккхаш гучадахара. Дакхе цIенаргаш эшаьь мероприятеш завода балха юкъеяьхкхьачa дукхача мероприятеех керттеръяраш я. Къаьстта чIоагIа цар лакхъяьй къахьегама овсарле. Масала, асфальто-бетонага дIадуийта инертни материалаш шоай боарамах дIахийтара механизаци яьрах укх тайпара гIулакх хилар: 1965-ча шера юкъера лаьрхIача цхьан болхлочо ен хийна асфальто-бетон 2680 тонн яр, 1966-ча шера 3232 тоннага кхаьчар из, хIаьта соахка 3562 тоннага кхаьчар цхьан болхлочо арахеца бетон. Цудухьа асфальто-бетонни цеха коллективо соахка арахийца продукци 1965-ча шера арахийцачул 33 процент дукхагIа хилар. 1965-ча шера цу цехе асфальто-бетон аьлечи болх беш 56 болхло вар. БIаьрча шера арахийцар асфальто-бетон 150 эзар тонн мара яцар. Соахка цу цехе ворхта болх беш хинар 49 болхло мара вацар, хIаьта арахийца продукци 174,5 эзар тонн я.

Нийслу кхоачамбоацараш дIа а доалаш, НОТ-а мероприятеш производствана юкъекхахьерах чура хара йола аьшкабетона плиташ арахецача участкера къахьегама овсарле а дикка лакхъедар. 1965-ча шера сахьата боах беча цхьан смена арахецаш хинна плиташ 32 мара яцар, хIаьта соахка цу смена бIаьхI сахьата арахецаш хинар 43 плита яр. Оргтехмероприятеши НОТ-а мероприятеши чакхъяьхача кхыча участкашка а дикка лакхъеннай къахьегама овсарле.

Завода коллектива къахьегама овсарле лакхъяра йолча еррига торонех пайда [illegible] ала йиш яц. Дукхача цехашка, участкашка дика механизаци яьй хьалха балхашта. Цхьабакъда, завода шин цехе механизаци ярах, къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхарех йола пайда мелаьб кхетальлац. Уж а бетони маркхаш бу шин цех. Хаьд балхаш цига кулгашца кхоачашду. Цигга лаьрхIа маркхаш бара 15 шу хьалха хьалаьь уздаш я уж. Цу цехашкара оборудовани тиеьеннай. ХIанзарча производства дIалехар кхоачашде низ кхачац цу цехашкара коллектива. Цу цехашкара балха хьалаш а чIоагIа хала да, болх беча хана дукха дош хул цига.

«Чечингпромстрой» объединене гIишлошка дIакхухьийта бетони маркхали кийчбеча цехех керттера дехаш а я уж. Соахка гIишлош хьалъеча цар дIакхьийта бетони маркхали 88 эзар кубически метр яр.

Уж кхоачамбоацараш сихагIа дIадахара мамеггa сихагIа хьалъяьхка еаш я бетони маркхали арахецаргбола хьалъе йолаьь латта завод. Цхьабакъда из хьалъеча «Грозхимнефтестрой» треста СМУ-9 гIишлошъераша соахка а балхаш лахзар цига, хIаьта укх шера дош хIама дац из лоаркхIаме пусковой объект хьалъеча.

Кхыча цехашка къахьегама овсарле лакхъяра пятилетка кхоалагIча шера хьалхашка латтараш доаркхIамех бехктокхамех декхараш да. Чакхъяха лаьрхIаш НОТ-а организационно-технически дукха мероприятеш. Бетон дIанийсъяра, формашта смазка яра, коряйи наIарийн бIаьшаш цIенъяра, шурупаш дIатIахьойтара, кхыдола балхаш механизировани хьисане кхоачашде дерхI дукхача цехашка. ЦIаьхха юха хьажа дерхI нормашерча опытно-статистически хьаенначей нормашна, къахьегам аттача балха участкаш ларе а дувцаш.

Предприяте кулгалхоша, специалисташа, коммунисташа, комсомольцаша еррига шоай торонаш оарцагIа яьхай Iилман ларда тIа къахьегам вIаштIехьбаккхара. Цу гIулакхо тоьр хулийтаргья хьалханка латта декхараш тIехкхоачашде.

Н. ГРИШИНА,
Грозненски аьшкабетона конструкцей завода къахьегама [illegible] отдела йоккхагIйола инженер.

ЧИЛЛА БАР—ЛОАРХIАМЕ ГIУЛАКХ

Чилла хьабе дика аьтту болаш Iалама - климатически хьелаш да Нохч - ГIалгIай чу. Хьаьнача лаьтташа а бIаьхача климато а йиш хулийт салларш лелалара эша дитконарий гIа кхеле.

Дитконарий гIанех шена хьаьрa пу чилла боаккха бIаний дуцахача хана лена лелалу вай республике бахача нахa. Дитконарий гIа кхача салларашта дола кертера доагIар а чилла бакхара йола база а я Нохч-ГIалгIайчен колхозийн совхозийн кхашкара дитконараш.

Наьсарен. Наурски. МалгIабика районашкара дIа мел нйккха районаш планагIа чилла баха лекхарийла я.

Нохч-ГIалгIайчен колхозийн совхозийн лаьтташка я 754 гектар дитконараш. Царех кхоалагIа накъа кIална кхачац аьнна яхоч Урус-Мартана района. ДукхагIа йола комарий гаьнаш тIом хьалехьа дIаегIа я.

ДукхагIа йола дитконарий бешамаш тесса йита я: мугIараштa юкъера лаьтта нагахьа йолча хана шера цкъа мара тоадеш дац, хIаьта мугIaрегIа дгIача гаьнашта юкъера лаьтта-м массехк шера а хьоадац. Уж балхаш бIаьстан юкье лена май бутт боаллаца де дезаш да. Бешамашка овлан тIа хьалтIайийннача кIотаргашей гаьнех хьахайна агIача ткъоврокгашей геттара хала хулийт обработка е, хIаьта цхьаццайолча бешамашка тракторашн лаьтта тоалу механизмаши мугIараштa юкъе гIолла бIалла дIа ца йоалуш а хул. Цар болх аттача бахкхара овлангара арий хIаьнина гаьнаши совгIа йола тиьовронаши дIа а йоахаш дIа еза комарий гаьнаш. ТIакха лаьтта тоадеш йолча механизмашка йиш хургьа гаьний хенашта дIатIакхачча лаьтта тоаде.

Дитконарий бешамаш шедкъе лелалала мегаргIа 15 июне. кхоабаш дола салларaш кхаьба ма лаьллинге а. БIарччача гуйранна а Iан дIайхача деношка а дIиш а яь. чилла бу хьа шовцнескаш кхобара кийчье еза дитконарий бешамаш. БIаьстан юкье дахкаш дола салларaш дIаэлагIадкхезлагIа даь шовцнескаш кхоабача ханна дохк. Цу хана эггара дукхагIа эш гIа. Аьхки даькхача гIолла кхоабаш дола салларaш гуйранIани бIаьстан юкьерчен замалахьа бешамаш совгIча ткъовронех цень оча ханна дохк, — гаьнашта чугIолла дий долаллалехьа.

Хlара шерa бIаьсти ма нылланге а махкаш даха. 2—3-зза культиваци е. аьшь юхьаха ела лаьтта дакы памцеж басар доацаш хилийтар лукьа.

Гаьнаш нийса йоIаш, удобренеш а тессаш лаьтта дика лелалеш хилча, кIезигагIа хьуькье а 2 — 3-зза хьувкь комарий гIа. Иштта кийчъяьча дитконарий бешамашка къахьегама овсарзе дукха лакхагIа а гIа кийчдарга дIабода мах кIезигагIа а хул. ХIаьта ма бахьан долаш чилла бакхарга бода мах лохлу.

Халахето я, хIанз йолаш йола дитконараш кIезига дегIаухаши еттальча агробокъонашка хьежжа шовцнескаш ца кхоабаш я.

Района дукхахча боахамашка, дитконараштa юкъе доамалу довхан. Иштта лелаеш йолча комарий бешамий хьувкъам лоха хул, цхьан гектара тIера 8—12 центнерал дукхагIа гIа ца доалаш. Иштта нийслу дукхагIа йола комарий гаьнаш тергалъеш йоацандаь: звеньяшка а салларaш лелалерашка а хьажен гIулакх лелаш ул. ГIа дукхагIа онзагIен хилийтара укх гаргача цхьан шиш шера къаьна (акха) дитконараш ерригача колхозашкарен совхозашкарен хIа а аьха, сортах йола, гибридин араш дIайогIа еза.

Советски Союза Iилма - толлама учреждений селекционераша кхелаь дукха за чIоагIа хIараагьювлача дитконарий сорташ. Къилбаседа Кавказа чилла боахача районашта могалу ПС-9, №№ 43, 75, 131 яха сорташ.

Сортовойи гибридни дитконараштa дика гIулакх а леш кхееш хилча, моллагIа йолча дитконарашачул 1,5—2-зза дукхагIа гIа лу. Цхьан гектара тIарча моллагIа йолча дитконараштa дика гIулакх а леш кхееш хилча 30 центнерага кхаччалца гIа лу, хIаьта гибридиничаь 40 центнер совгIа лу. Йоал долча гIава 300—350 грамм шовцнескаш кхаба йиш я.

Цу тайпара балхаш чакхдаьхача экономически йоакхa гIойде хургьа чилла бурмагаш дукха хьахилара хинна ма Iеш. дитконараш тIайола лаьтташ нийсса ахаш хIана дахап аьнна мукъа а дахе. ахьйова юртбоахама культураш дIаера а.

Дитконарий къаьнача бешамашта метта керлараш йогIа аьнна 1967—1970 шерашта оттаь план я. цхьабакъда, халахете а, из шеролаштн лерттIа кхоачашъеш яц. ХIаьвзалда из бола дIабоалабаьбац е Урус - Мартана а е Ачхой - Мартана а боахамашa.

Дитконараштa пахадаш гIулакх леттадара царга хьежаргйола къаьстта звеньяш бIашагIйохка еза. дитконарий 3 — 4 гектара лоарIаш цхьа саг а волаш. Шовцнескаш кхоабача хана дитконарех гIа дукхагIа хатаргдола а цунах пайда дикагIа эцаргбола а гIулакх бIаштIехьлацка а мугIараштa юкъье лаьтта тоалергдола гIулакх де деза звеньяш.

К. ЗУРАБОВ,
Нохч - ГIалгIай республиканске чилла лелайша кхитаре керттера агроном.

Мая сийна эахта эттача деношка ехы а доаккхагIча хьинарие къахьег Московски малолитражни автомобилий завода коллективо. ГIулакхаш дика лел В. Ф. Агапов кулгалдеча. 1-гIа Май хьатIакхачалехьа планал совгIа 50 автомобиль аракела лаьргIача слесарий-сборщикий бригада. ХIара дейна конвейер тIара Iовшл заденел совгIа вIошагIьеине «Москвичош».

Сурта тIа: «Москвич-412» яха автомобиль дIаяла кийчъеш ва В. Ф. Агапов.

В. Хухлаева сурт.
ТАСС фотохроника.

ХЬАЙБАШ ФАШКАРГЕХ ЛОРАДЕ

Республика хьалашка хьайбашта хулача лазарашта юкъе къаьстта чIоагIа дазарж за гемоспоридиозни лазараш. Хьайбашта эггара чIоагIагIа зе а цу лазарша лу. Уж лазараш хулийтараш а, хIаьта дIа-яха хоаржалераш а икcoдови фашкаргаш я.

Бежана цIий Iуадача хана цу цIийла уж лазараш хьезеш бола возбудителаш чуухийт фашкаргаша. Пампгаш хиннача бежана тIера Iожа фашкарга цу фашкаргах ейа личинкаш а кхераме е. Царех дIадоал гемоспоридиозни лазараш могаш долча хьайбашта.

Вай дувцаш лазараш хьахулийта фашкаргаш вай республика хьалашка геттара чIоагIа яьржа я. хIана аьлча доамал хьагIенашкара дIайихкачаь республикера Iалама-географически хьалаш уж ебара чIоагIа аьттув болаш да.

Нагахьа санна хьайбаех дукха фашкаргаш легача цамгаш хилдах далар — толкаду кIона. хIаьта жена. гаьзараштa фашкаргий царазич хул.

Iилмахоша аьча эксперименташа къаьста хьагойт хьайбашта дукха фашкаргаш лета хилча доаккхагара йоаккха шура 40—50 процент лоцлуга, хIаьта фашкаргаш кIезиг дукха мара летача хилча шура 18—20 процент лохлу. Цу гIулакхо хьахьоех республика боахамашкарча хьайбай продуктивность дIакхьара керттерча новкъарлеех ва! фашкаргашн цар хулийта лазараши дола.

Масала, 1966-ча шера гемоспоридиоз ца лазар хилар 20963 бежана, хIаьта царех 445 бежан, кхийтача унах ца доалаш, лелар, борхI бIаьлееша довлехьа уре хьецкар.

Къаьстта дукха уж лазараш хилар кхьачахьара тIадовладаьча хьайбашта. Иштта 1966-ча шера Наьсарен районе 15-ча июле дена 8-ча августе кхачалца 882 бежан пампгаш хилар, царех дукхагIдараш сементальски фух дар. Цу тайпара хьалаш эттар Шалъа района «Алтувинский» яхача совхозе а.

ДIадахача шера а цу тайпара хьалаш дар республика боахамашка. Пампгаш хилар 21003 бежан. Цу цифра хьахьоех хьайбашта хула лазараш хIара шера лаьгIлуш ца хилараш совгIа, дукхагIа хулаш хилар. Цун бахьан да гемоспоридиоз яхача лазара духьала, фашкаргашна къовсам лоаттабара йола мероприятеш кхоачам боллаш ца лелар.

Геттара да йиш йоацаш гIулакх да республика цхьанцадолча боахамашка хIана а тIехь фашкаргашта царех хьахулаш дола лазарашн дIадаха йиш яц яхаш бола кулгалхойи зооветеринарилистацаш хилар. Из бахьан долаш цу боахамий кулгалхоша, специалисташа бизза тергам тIабахийтац цу зенеча лазарашна къовсам лоаттабара. ХIаьта цох хулаш хоаш да.

Фу де деза хьайбашта фашкаргаш хьахулийтаж дола лазараш ца хилийтара? Хьайбашта семоспоридиозни лазараш кеттерча дакъе шера бIайхача кана хул. Цунца дувзденна лазараш дIа-ма тела фашкаргаш хIалалхъяра, профилактически химиоперации яра, зарба лаьа, боахама-культурни мероприятеш бIаьсти аьхкий чакхъяха еза.

ХIанз бIаьсти аьнна. Республика дерригача боахамашкара хьайбаш, бахача маьлалараш чу а доацаш инфекционни, инвазионни лазараштa духьала обработка е еза. Фашкаргашта духьала къовсам лоаттабе дIалоладе деза хIанзе а. хIана аьлча хьайбаех эггара дукхагIа уж лата ха я апрель бетта моллагIа дакъе мая юхьа. Из бахьан долаш хIара боахама зооветеринарни специалисташ лекхарийла ба хьайбаш лоаман лаьгIенашка дIалахкарга ца а хьожаш хIанзе а фашкаргашта. лазараштa духьала бола мероприятеш чакхъяха. ХIара боахама ветеринарни хорош лекхарийла ба шоаш бергелча балха хIанзе а ишан оттае. Планага хьежжа хIара 7—10 дийнкъа лаьрхIа йолча кайнаш чу дувчаде деза хьайбаш е душевой установкаша опрыскивани е еза.

Организационни мероприятешта юкъе керттера тергам тIабахийта беза хьайбаш дувчаду маликир шийт хана хьа кийчъяра ветучастокашка, ветпункташка ший хавнахьа эшаш йола препараташ тIаяра, фашкаргашна къовсам нийтта лоаттабе беза хьайбаш лелалераштa дIахойташ йола совещанеш чакхъяхара.

СПЕЦИАЛИСТА ХЬЕХАМАШ

Белгалъяккха деза гIа цхьаькха. Укх шераллa гирса, кхьча фашкаргашта духьала къовсам лоаттабеча гексахлоран хлорексан, ДДТ, арсенат натрия, кхьча препаратех пайда нйбаьбале, укх шера дела кхы делерагъен уж. Фашкаргана толкадаьча шокагIа гIоала легIагIа чуухаш хилтай уж доллац, хIаьта нерпийна, дулаьна Iа а Iов. Из бахьан долаш могаш вай хьалха шIа аьха препараташ.

Укх шера фашкаргаштa духьаларa мероприятеш чакхъяхара керда хлорафос, СК-9 яха препараташ IалашгIерьа республика боахамашa. ХIанзе цу препаратий 40 тонн Iалашгьей.

Хлорафосаш бу бола чIоагIа лоралуш бе бола. Цу препаратaша хьайбашта обработка е еза болча специалистацуте дика йоаза еза хьайбаш а шоаш а лорабарал йола инструкци. Ветеринарии боахамашта, шерта, ха деза цу препараташа обработка дь хьайбаш обработка дь ший кIира даьнначуй тIеньагIа мара дулха доаде йиш йоацийга. ХIаьта из ха чакхьдаIалехьа дена ца а доалаш безаш де дезаш хуле лаьрхIа йола хониеси тIежачул тIехьагIа мара дохка йиш яц хулл. Цу тайпара доза а лун цайда эша безаш препарат я СК-9 яхар а.

Фашкаргашна къовсам лоаттабе беза дагIенех хьалашна а. ДьегIенашкара, цецашкара дIахха еза ерашн йола петараш, ушалаш бохьаш еш. хIана аьлча, уж санна йола моттигаш фашкаргий лахха санна ебара чIоагIа аьттув бола моттигаш я.

Хьайбашта лазараш ца хилийтара бокхIача йоарцIаме да акарицидни средствашца хьайбаш лоаттадеча бежкаргацуре дезинфекци еза, ахкал ламалахьа хьайбаш лоаттадара моттигаш нийса лелар. Уж моттигаш уккалашта махуйла гIоьнагIа хила еш, оьшача а айннача а хилча геттара нийса да.

Д. ДИНАЕВ,
Ветеринарни санитарни оргашкена Iилма-технически совета тара пенсионер.

Винницки областа нахьахьа гIолла лелаш бахт-кхета бIаргагу дIаммга автобус — из а «Знание» яхача общества областной организаце дIа-яха лела лектори: тайптайпарча темаех лаьца лекцеш еш колхозашкеи совхозашкеи, кхеначарча станашка ,а хьайбаш лелаеча фермашка а, предприятешкеи учрежденешкеи.

Сурта тIа: Тывровски районе Шевченко цIерагIча колхоза клуба тIарча стоне долкьийга салоIача хана. Дукен халкьарта юкъерча гIулакхех лаьца беседе еш ва «Знание» яхача общества член С. Д. Литвиненко.

Е. Копыта сурт.
ТАСС фотохроника.

КЪАХЬЕГАМА СОВГIАТ

«Грознефть» объединение автобаза водителаша хапал хьалха, 12 апреле, 102,7 процент кхоачашъяьй мукъ тIабозаш никъ бара бъ берта парчахьехаш план. Планал совгIа хьахнина пайда 25,7 взар сом да, иштта планах лийхIачуа 15,7 процент дукхагIа лахтьльй къахьегина еесаре а.

Водителаштa юкъе лелача хьалха латт ш. Маркин, Аниев, Калинин, Казакин, кхыберш.

Дахьачу телашех кхоачам бан коллективе, тIалийна социалистически декхараш тIеэцначашие дерхI цар.

М. ГАЮОЦ.
КПСС Грозненски горкоми инструктор.

МАШИНИЙ ДАЙ

Пассажиракта лакха культура йолаш гIулакх деш ба Грозненски № 1 йолча пассажирски автотранспортни предприяте шоферащ С. Петрови А. Костюкови. Итташ шераш да цар цу предприяте болх бу. Коллективо пассажирашев лакха сий ду шоай болх дика боьвача водителий. Дика къахьегарах «За безаварийную работу I-й степени» яха значокаш, дукха маьхера совгIаташ тийнал царна, хIаьта Александр Васильевич Костюкова Ленина орден а еннай.

Укх деношка цхьа дезал а хинна дIаяттача автотранспортни предприяте коллективо безаме накъхабаьхар цецe болха шоай дикагIбола болхлой.

Н. СЕРГЕЕВ.

«СИГАЛ БЕССАРА ИССЫК-КУЛЬ»

Иштта цIи йоаккхаш я Киргизе столице — Фрунзе дIашагIъелла кагирхой ансамбль. Цунна юкъеяхой ши творчески коллектив: «Эглита» яха электрогитаристий яри (Аламединска культура ШагIара) «Тюльпан» яха мехкарий вокальни квартет.

Керлача ансамбла дуккхьашхарча концерташа наха къоабалъяра цIи хозаяьй цун. Ансамбло доах киргизий, эрсий, финний, итальянний, туркий, цыганий иллеш. Цо выступленеш еттьа Киргизе заводий а юртий а клубашка, Иссык-Куль яхача Iана йистонкарча санаторешка а салоIача цIеношка а.

Владимир НЕСТЕРЕНКО,
АПН корреспондент.

ГЖАТСКАНА — ЭГТАРА ХЬАЛХАРЧА КОСМОНАВТА ЦIИ

СССР летчика - космонавта, Советски Союза Турпала полковника Ю. А. Гагарина цIи йиш ца йолийтаж малха лоаттадара РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума сопаш баьб Смоленски областа город Гжатсках говзй Гагарин Смоленгски областа Гжатски районах Гагаринеки районн аьнна цIи тилла.

К. Маркс ваьча дийнахьа денз 150 шу дизарга

СИЙЛАХЬ-ДОККХАЧА ВАХАРА ОАГIОНАШ

5. МАРКСИ РОССИИ, МАРКС ВАЛАР, МАРКСИЗМ ТАХАН

Ший общественно-политически гIулакхаш дIадоладенначa юххье денз Россена дукха уйла тIайоххийташ хиннай Маркса, европейски исторе лелана дикка влиян еча сийлахь-боккхача держава истории арахьара политикаш терaкальяй. 40-гIча шерашкахье а Парижеи Брюссели цу хеварча эрсий общества хьалха лаьттарашца М. Бакуницa, П. Анненковица, Н. Сазоновица вIашагIветталуш а царна кальхаташ дIа-юха кхухьийташ а хиннав Маркс.

50-гIа шераш чакхдолаш кхы а чIоагIагIа тергалде ваьннав Маркс Россе чухьара аахар. Цунна бIаргалйнай крепостнически система кринзис, эрсий ахархой хьуно зилар кIоарггача социальни болама юхьис лаьрхIай цо. «Сона хетачох, — аьнна Маркса 1860 шера январе Энгельсага, — хIана дунен тIа эггара лоархIамегIа йола событеш — из ба, цхьан оагIорахьара, американски лаьй болам... тIаккха, шолагIча оагIорахьара, — Россера лаьй болам» (т. 30, оагI. 4). 1861 шерарча реформах ах гIулакх мара лаьрхIадаш Маркса, Россе буржуазно-демократически революци хилаза юсаргьац аьнна хийттав цунна. 1868 шера Маркса юкъарчал доацаш бувзам тессаб эрсий къонача эмиграце вахкалца, хьалхагIа хинна «Лаьттани лоlамеи кулгалхоех цхьаннеца, публицистаца А. Серно-Соловьевичаца. Эггара хьалха цунга гIолла кхаьчад Маркса Н. Чернышевских а, цун трагически кхелах а дола хоамаш. Чернышевске балхашка хьежачул тIехьагIа Маркса геттара лакха мах баьб цар, хIаьта цар авторах сийлахь-воккха Iилмахой критики (т. 23, оагI. 18) аьнна цо. Цу 1868 шера Россера письмо кхаьчад Маркса тIехьагIа «Капитала» ала тон эрсий меттала перевод а дь арайоаккхача народникагара Н. Даниельсонагара. Цу письмо юхь дIайолайир Энгельс валладца ца хадаш марксизмана лаьрIа еллараца Даниельсона каьхаташка гIолла шерра лоаттабаьча бувзам. Дукхахча шерашка Россе экономиках йола масее тайпара материалаш лоаттаяй Даниельсона Маркса.

«Капитала» автора Iалаьшете чIоагIа хьанг лелаш яр капитализм сихка легIаара наькъа тIа баьнначи боккхачи ахархой мехка социально-экономически отношенеш. Доза первоисточникашка гIолла Iамадар дукха кховатлагIча шерашта чувенвачa хана чIоагIа уйла а низ а тIабахийта эрсий мотт Iомабе волавелар из, хIаьта цхьа шу даьначa гIолла экономически литература сихха деша ховш а вар. Эрсий материалий лаьрхIа тIа «Капитала» кхоалагIча книжкана юхье денз юхаоттае лаьрхIа вар Маркс лаьттан рента юкъаш йолаа раздел. Бариакина, Костомарова, Соловьева балхаш тIара бухагара денз Iомату Маркса Россе хьалха хиннр, исторически хIамаш, цо денз Кареева дерригъюкъарча исторeт, Кауфманеи Зибереи — политически экономех, Ковалевске — социологех дальца назаь балхаш, ший эрсий корреспондентшикара Россех дола керда хIамаш ховш цунна.

Россе проблемаш кIоаргга толкаш Маркс аьнна хилар дьадьоха пайга эрсий статистически сборникаш тIара хьаназдача Iалаьмате дукхачеи геттара шерачеи тетрадашa, эрсий книжкай йистошна аьча белгалдоаьна. къаьстта даьча цхьаьнадолча кулгалйоаззамата. «Сона воаааш ваь, — яздаьй Энгельса, — цуна санна дикка Россе, цун чухьарен араьарен гIулакхаш довзаш хинна цхьакхаь са» (т. 36, оагI. 446).

Россе социально - экономически, общественни, политически ахар Iомадараш Маркса кIоаргга дог тийшихь, царизм тIара классаргйолча а вишикашкара лаьттаж доалахьен цута крепостной отношенеех юкъейисарaци лаьттан букъ тIара хьекха дIайохаргйолча а йоккхача социальни революцей, тIаккхача боаллаш из мехи болаш хилараx. «Эрсий оригинальни, официальни а официальни йоацача а источникашка гIолла хьал сона вайза йола Россе, — яздаьй Маркса 1877 ш. ший соратникaга Зоргега,— переворот хулча дIакхаьча дукха ха а, хIаьта цу гIулакха хилаза ярг мел йола элементаш кийчъенна а яьннай... Ица болаш хургба къовсам. ХIаьта цана-Iалан вайнига дика хуле, из котало хилахь дахарга вай!» (т. 34, оагI. 229). «Ше бухсоцача кхаьчача къаьнача Европа ерригa хIаллара статус кво дIайоахкхаргIилаш (т. 34, оагI. 190) бола хувпаш Россе демократически революце бергба аьнна хеташ хиннав Маркс.

Цу хана дукхахча наха дакъа доацаш хургбола болхлой болам дегIабара хьалаш хIаьтта вIаштIехьдоалаш мара дацар Россе. Цхьабакъда, хьалха латтача общественни уйлано чIоагIа тергам тIабохийтар Маркса теорево, цун Iилмаи балхашта бахийта ма Iеш цун политически гIулакхашта а. 1870 ш. Женеве Марксага дIехар хьаь Интернационала эрсий секце Генеральни Совете ший векал хилар дезаш. Марксеи цуп дезахен доттагIий хилар секце кулгалхой Н. Утини Парижски коммуне дакъа доацаш хинна Е. Дмитриевай. Эрсий революце перспективах из кIоаргга тешаш хилар кхы а чIоагIа гаргало тоссаллийтар Маркса эрсий революционераш. Маркса къаьстта дукхагезаш хиннав Г. Лопатин. Маркса предложенегIа хержав из Интернационала Генеральни Совете а.

Маркса чIоагIа хьаладьвар 70-гIа шераш чакхдоалаш наччахьа самодержавена народовольцаша лоаттабаь турпала къовсам. 1881 ш. апреле ший доккхагIа йолча йоIага Женнега яздаьй цо: «Уж бeлгало шоай гIулакх хоаш, сонта боацаш, дог цхьаьла, гIулакхаца, турпал нах ба!» (т. 35, оагI. 147 — 148).

Цу эрсий революционерий са за кхоеча вешал лаьха же а бан Маркса цу цхьан хана белгалъьяьхая. керттерча даьтъе цу хаварча, бакха лакха боалаш хиннача Россе легIахара общественно-политически болама белгалдоалаш хинна революционни народничество идеологи вIашнтIехьаьнна алхазо хилар. Нийса мировоззрени тастинаш лахара хала шин эрсий революционерийта оттача бакха гIиртан из.

70—90 шераш чакхдоалаш Россе революционни интеллигенцена дагаьхьача ираче проблемаех Марксеи Энгельсеи дийнараш — ахархой мехкарча шоай къаьстачa хьалашка марксизм токьенкаьхьара бола белгахадика цьекхан.

Интернационало ший исторически мисси кхоачашьячул тIехьагIа болхлой болама яхений уйла еш ше волаш, Маркса лархIад, социалистически болам дIахо легIаболабaре пролетариата керла дунен халкъашта юкъера объединени хьарга кхоачавергхилар. Из объединени юхьанца дена эррига а Iалаан коммунизма ларга тIа латташи хIара мехка социалистически партех кег гIорталга еши хургхиларга дог доахаш хиннав из. Пролетарски къовсам вIаштIехьбакхара дешашка моллагIа тайпа а догматизм гоама болаш хиннача Маркса лаьрхIад, болхлой болам легIабаре ше цуп организационни формаш хувцаша аргIоацаш дола хьалати хьа цу хилийта йиш ца хилав а цхьабакъда, вежарашна дола интернационально бувзамаш даше а мелдерг ца хилар а.

Ший вахара тIехьарча шерашка бакъдаь тIайица дунен халкъашта юкъерча ерригача социалистически пролетариата идейни баьчча хиннав Маркс. Цунна далла, болхлой болама тайп-тайпарча отрядий шоаш вIашкаоза конкъостал де масе хана кийча вола «дунен халкъашта юкъерча социализма никалех» (т. 25, оагI. 372) лоллагIвар хиннав Энгельс. Шинне а эггара чIоагIагIча тайпара лораеш лелаьй тайп-тайпарча мехкий социалистий гIулакхий шоай тайпара формаш, цхьабакъда, цу цхьан ханна социализм бахьан долаш лоаттабеча интернационални къовсама юкъарча хьарсам чу уж лостаре а гIиртаб уж»... Ала йиш йоацаш ма, — яьхав В. И. Ленина, — болхлой болама духовни кулгалхой хиларах тарра цар лоархIаш даим дахлуш хьабенилга, хIана аьлча нахадаш заклуш хиннаб балаш ше а[*]). Болам легIаьхар гуш хиннав 80-ча шерашка масее а мехкара массови марксистски партен хьалхааа йоллалдарах а. Маркса доагIача дакъа кхьчад цу процесса хьалхара эIиргаш бIаргаго йиш.

1883 шера 14 марта ший лондонски квартере веннав Карл Маркс. Цу сарахьа Ф. Энгельса В. Либкнехтага яздаьй:«... Мел аьлча а са вога хьатIаккхалуш дац из тIехь хьалкъала ший наш болча уйланца шинна а водушаре пролетарски болам бIаьхий ца бем соцаш аьлча. Цун хьал бе балаш за вай хIана воаш волча тайпана воаш хилара... Из хиннаьвецаро хIана а тIехьа болване гIолла тувлаенна лела хургдар вай» (т. 35, оагI. 383). Цахадаш, бовреш бешпаш чIоагIа къелъйгача, гIагIортта илейнии организационнии къовсам лоаттабьвача шерашка, эмигранерча халача хьалаш, эшараш хани дукха а тоpo йоацаш а хилара, дог тIара дукхаезаш хинна сесаги (1881 ш.) йоккхагIйола йоIи (1883 ш.) бовро геттара кIадветтар Маркс, гаргайоалайир цуз Iоажал.

Сийлахь-воккхача Iилмахочуни майрача революционерeн сийрда а къонахчаь дола а вахар хьалелах Маркса. Ше лаьрхIача керттер чутIара — коммунизм бахьан долаш лоаттабеча къовсама пролетариата революционнии низам вIашагIтохара тIера из юхвакха могаргдолаш хIама дацар. «Нагахьа санна сай вахара никъ са юхье дена юхболабе бийхача, юха а из латаворе дергдар аз», — яздаьй цо 1866 шера (т. 31, оагI. 436). Цунна соама яр практицизм немански ясолизм. «Со вез «практичнигI» ловаш болча вахаре цар хьаькъалаш. Нагахьа санна хьайба хила хьай безам бале, бахьар аьлча, адамий гIайгIашкаха бук ерзабе а аьхка хьай цхьаьнне мара уйла из а а йиш я» (т. 31, оагI. 454).

Бокьенна йола сунанна чулоацам ба Маркса хьехам. Энгельса яьхкаха тайнара, «Iилма Iомадара дувна ца хезача тайпара чIоагIа гаьна вахьна» уйлалехо, хIана бе-башка ца хетахIамах доацаш хетара, моттийта хIара, маш лелалара, Iилмаш никъ нийса ца лелабара, политически карьерамана духьала машар боацаш къовсам лоаттабь Маркс ше а кIоаргга адамал долаш тIарца белгалволаш хиннав. Массадолча хIамана сагдолаш а шийх иштта алга дезаш а хиннав из: «Сага лархIа йиш йола хIама цхьанкха а сона гена дац». «МоллагIча хана баьхача махах гар тахийтен самукьнагIен», схьаатт мела бегаш болаш дог гIоадьвен вола саг», вовъостех эттара безаметIа, хIьадагIа, эшшача мунуте сардагIеолаш — иштта хиниль хаьв дагаваргIа Маркс цун гаргарча наха, доттагIашта, новкъосташта.

Революце хьаргдолча нахьней уйла ший толам баккхара бовча цун тореннй мах беш Маркси Энгельси волча хана, цкъаза гIадот бийнаб уж котала йоакхаргйола хиндаш къастаревн из гарга хиларeн захье. Цхьабакъда, революция хилара бовча торенашарча гIулахха шиптIа зирттал хIама ханаре цу гIалатишка субъективистски волюнтаристски ла ала йиш йолаш. Ленина геттара нийса хадаь, «революционни уйлан гигантий цу тайпара гIалаташ... оазрала толашгIа, сийлахьа, историческиве бошиташ, шийлагIа за хасени либерализма тишача хьакъалал»[*]).

Энгельса Марксах яьхад: «Из венна ерригача Европерчен Америкерчен, Сибарегарча рудникашкара Калифорни кхаччалца бахача миллионаш волча революционни соратникашна лоархIаш, царна дукхаезаш, цар легаштa белам а хулаш, хIаьта цуэтуха сь хьанкхете ала йиш йолаш на: противникаш дукха хила тарлора цун. цхьабакъда, цунна шийцна новстагIал волаш хьахьаха а хиннаяле таныш я» (т. 19, оагI. 352).

Маркса теоретически тIехьале, цун биографе оагIонаш — уж бедь марксовна ерригача прогрессивни адамелена йола революционни опыта школа. Маркс веннаxа тIехьагIа дунен халкъашта юкъерча социалистически болама кулгалхара дерригa духь Фридриха Энгельса белаж тIа дижар. Из керте а волаш хиннача пролетарски революционерий сийлахьчен кхечаенначeй когорте дIахо йехьар марксизма байрах. Маркса хьехаме кхийна котало цьакхай дунен болхлой боламе.

Маркси Энгельси веннача тIехьагIа марксизмна тешаме дола революционни низама дIахо гаьовхинлораеши хьаьвай революционни теоре идейни шена масе тайпарча оппортунизмаца лоаттабеча къовсаме. Цу гIулакха тIехь тоадаьболлае дола дакъа дар Ленинтох «марксизма теоре эггара чIоагIагIа болча заргь тIаз хьакиннача большевикий партеген. Ленина творчески дегIа а йоалаьй, бIаьхий а аьй пролетариата революционни къовсама марксистски теори тактикех.

Марксизм дегIабовгIачаова ленински этап империализми пролетарски революцеи заман а капитализмагара социализмага довлара а кердача исторически хьалашца юхазенна я. Паризмана духьалара российски пролетариата революционни къовсам, цу къовсама керте лаьттача большевикий партена карагIайнна цоанта нийсса кхы доацаш дола дозций гIулакхаш, эрсий кхо революци, къаьстта а 1917 ш. Октябрь, Советски Союза халкъашта дIахо карагIайнна хIамаш, дунен социалистически система дьахилар, лаьршача хана капитализмана лелаеча экономически ахре социализм тIех хилар! Капиталистически мехкашкарча болхлойн демократически боламашна доахача толамаш, империализма колониальни система йохаро дизза чIоагIдар Iилмаи коммунизма ларх елларш бакь хилар, цар идеяша сийлахь-йоккха котала аьнна хилар доала харцаре йиш йоаца тешал шоаш хилар.

[*]) В. И. Ленин, Соч., бохха гуглаж, т. 2 оагI. 13.

[*]) В. И. Ленин, ПСС. т. 15, оагI. 249.

(АПН).

КЪОНА СПЕЦИАЛИСТАШ КИЙЧБЕЧА

Грозненча № 6 йолча училище дешаш бераш берригаш а мехкарий ба. йиъ бIаь ееа я уж. хIаьта царна юкъе нийсса ахаш хIана бар аьнна нохчийи гIалгIайи мехкарий ба. Царех цхьабараша Iомаш проданцний говзалаш. хIаьта вокхар Iомадараш поварший кулинарийи говзалаш я. Владимир Маиковски аьнначa беса «Ерригга говзалаш хила я», баьлад Iа Iайха хержар, хьа дего къабалъер дикагIа я.

Дешархошта специальни предметаш а хьех. Дешара программана юкъе я политически, обществоведен, естествоз. Естества хьехарна вIаштIехьлоаа дешархошта масе оагIорахьара кхетам бола. Училище естестве хьехаш волча Мальсагов Батарбика боккха тергам тIабахийта бу цу хьакъехьара болх.

Дешара программа юкъе доагIа искусство дукха тайпаш. Уж да художественни литература, живопись, архитектура, скульптура, иштта кхыдараш. Уж довзаш а уйла тIа а йоххийташ ньоахьеху пожарахо. Дешараш дика кхетаж ба дукха мехкарий. Царех ба Абдуллаева А., Тангиева Л., Хашукоева В., Аиурзаева Л., Умарова Р., кхы дукхахбараш.

Саькъердаме да училищерча дешархой вахар! Занятеш чакхьъяннача тIехьагIа цхьабараш шоаша дукха-еача котжене тахьа лоацаш хул, вокхаш — художественни самодеятельносте сакуьхалдоаккхаш дола иллеш аьнне аьараш Iомадеш хул, иштта кхы хIаьа.

О. МИНАЕВ.

ХIама ха ловрашта

ДАХЧАН КОАСТ ГIУЛАКХАГА ЙОДА

ГДР шаллахезнин кхьахтен промышленносто хIора шера 150 эзар тонн хула дийхнен хорсамен коаст дIакхос. Уж дIадаха этта хан. Дрезденерча дахчан технологе институто хьавай коастах йоккхий Iоакхьаш еш йола поточни лини. ЧIоагIа - и цу уж, бакъда тата ца хезийтарал йIоакхал ара ца хийтаран дика я. Уж Iоакхьаш изаснмай тIецалоньерантен мебельшкантен.

■

МИЧА НАБ ЕШ ХУЛ АКУЛА

Форда чкъарех эгара бокхагIчарех цаI ба акула. 10 метрага кхочучаьна бIаьла а 4 тоннага кхоачаш дозал долаш а хул из. Из боккха чкъьара массе а океанашка хул, дуккагIча дайъе юкъерчен хаккеочен широташка а хулаш. Ахьин боккха акула Атлантически океана Европерче берда йистошка хул. Хь тIа тIолле доз из, цхьа метр лаккха долча шаIй букъа тIарца чоснаш дне тIеха а этIIаеш.

Сагах йос бола акула саца кхерамне бац боккха акула. Кито такха духхьал панчатон маш бах ца. Уназра цергаш йоацаш и цуй IалахьатIе йоккха баге. Хьамца санна йола моцаш тIайоакха чачхамаш чо бахьна яоецш я цуй бага. Цу моцаша дIалоаш планктон Кхийнача акула шийна дее дIема лохаш цхьан сахьата 150 тонн хий чекхдоаких баген лакатакен гIолла. Тоннега кхоачаш доккха да акула дикх. Цунах дукха дахьтта доалл. Дуккха ха хьалха дене Гебрадски гIайрешка, Ирланде. Шотланде серлале долталхьа из. ХIаьта хIахх а акула лунц из дахьтта баьшан долаш.

Гурахьа берда йистошкара дIадолх акулаш. Мича? Из цаьламмо хан. КIоаргга форда юха дахий, чаьа Iана тхьайса ухрай йаха мег уж, йоах.

■

ПХО ЙОАЦА КIОАГ

Адриатически форда чу. Кафалон яхача гIайрен малхбузерна берда йисте Iалмахошта корабеъб форда чу йоалла кIоаг. Лаьрхlача цу кIоаге чу дийхахье бусо 30 эзар тонн гергга хий чудела. Весар а теха 130 килограмм хиллал йола пластика чIеснлагаш чуяхийта а из хий мичахьа дода хьажа а гIийртаб, бакъда цхьаккха а хIама хинадац цох. Iалмахой уйла е ezача оттабаьб цо.

■

ДИ КХИЙТТА МАШИНА

Веле хилар из хIама. Тротуара тIа латтача автомобила антеннага ди кхийтар. ТIаккха вIалла а дагалоацар хилар: тоха яиз болча раврядо стартер болх бе йолаялийтор, автомобиль улицагIа гIолла дIа а йолаенна, цIенах а кхийтта, езар.

■

30 СЕКУНДА — САХЬАТА 245 КИЛОМЕТРАГА КХОАЧАШ

350 говра низ бола шийтта цилиндр йола двигатель оттаьй «Миура» яхача итальянски спортивно - гоночни машина тIа. Шоссейни новкъа дела йиш йолчарех ца дунен тIа эгара массагIа йола машина я. Латтачара йолаенна 10 секунд яьача 120-н 30 секунд яьача 245-н километр сахьата лоархIам болаш сиха йода из.

ПАЙДАНЕ ХЬЕХАМАШ

ШУШАШ пелана цIенсо къегаше хул, нагахьа санна уж тух тессача шийлача хица диляча.

* * *

ЯЬГА чIоагIа Iаржъенна Iахьам е зьп, йоагIо тух чу а хьовцаш дIаоттадаь доаттадем оаш массехк сахьат доаккхийте, цIенлургда.

* * *

БАЬДЕЧА даьрека тафтахи дь баракъа, анаш долча даьрех ю хоачамаш, юбкаш, блузкаш жепаре боси па бовш дукхагIа гоа, нагахьа санна уж диттачул тIехьагIа тух тессача шийлача хила тоде: пха литр хица лаьрхIа — 125 грамм тух.

* * *

НЯКЕЛЬ даьккхача хIамаштє тIера мукх дIаяккхара, моагIча тейпара ле а хьовнаь а хьекхе, массехк ди даккхийта царга, хIаьта цул тIехьагIа занатарна сапфала Iетта йоваль махаш а хьекхе цIенъе.

* * *

ЧУХЬАРА Iаьржъеннача алюминиеви кхьагIа бос сийрдабаккха йиш я уксус теха инста хий цу чу кхехкийтача.

* * *

ОАШ духовка чу оттаьча ихьегIа тIе дувла мора кIаьдаш дIадаха йиш я тIаьдача тухаца.

* * *

ДУЛХ кхийхаа хьсiа дилла чамболашагIа хул, нагахьа санна из кхехкача хана цу чу екъача пиха чIегиш тоссе.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

«ВЬЕТНАМ—ВЬЕТНАМЦАШТА!»

ПРАГА. Вьетнама къахьегамхошта профсоюзаштем дерригача дунен тIа средствеш гулъелта вIаштIехьдаккха ахьна ВФП Генеральни советз чрезвычайни сессе тIаIахьехана хьежна турпала Вьетнама профсоюзашта 20000 доллар дIалуцца ахьна соцам баьй Профсоюзий дерригдунен федераце.

ПАРИЖ. Вьетнаме машар оттайтара американцаш лекхарийла ба шоаш беш бола агрессеши тIом сацийта, йоах мукъабеккхара къаман фронт дархIа, Къулбехьен Вьетнамера шоай эскар арадакха, йоах ФКП ЦК пленума резолюце тIа. Центральни Комитета хIана эгара хьелтара декхар дерхI ше котлалара тIехьа къовсам лоаттабу вьетнамски халкъ хьалаларa тIалерзадаьча гIулакхашта юкъе французски халкъе эгара чIоагIагIа дакъа лацарах.

КАУЛА-ЛУМПУР. Советски профсоюзаш, Малайзе профсоюзаш хьалда дукхьал я американски военщино Вьетнаме лоаттаеча агрессеш, США правительствагара хьалех Iалахьате чахха тIом сацабар, йоах советски профсоюзашй Малайзе профсоюзай конгрессан делегацеца цхьана укхаза арадаьккхача заявлене тIа.

Вьетнаца Демократически Республикаца еттаи йола бомбаш соцайича шара, Женевски соглашенеш йиэза кхоачашйича, ший кхел ше къастаерггIола бакъо вьетнамски халкъа елча шара машар отта йиш яц Вьетнамо, йоах заявлене тIа.

ХЕЛЬСИНКИ. «Вьетнама машар», «Вьетнам — вьетнамцашта!», «Араяхалта США Вьетнамера», «Сацийта Вьетнача етта бомбаш!» — иштта лозунгаши йолаш демонстраци хилар укхаза Вьетнаме США-е еча агрессена дукхьал лакха.

ДРВ шачахьалхкен байракхаша города шоттерча улицашка гIолла чекхбаьлар демонстранташ. «США нах бойбер я», «Машар — Вьетнама!» яха лозунгаш цхьаттара хьайка а дош. Демонстранташ юкъе дакъа лоацаш хилар тайп-тайпарча балача нахха, тайп-тайпарча общественни организацей политически партей вакалаш.

БУЭНОС-АЙРЕС. «ВIашагIетхийта Штатан цхьаккха къайлаь а доацаш шоай ДРВ-ана етта бомбаш сецийта декхарийла я машарах йола договораш дIадоладар дукхьа, хIаьта цу договарех 1954 шерарча Женевски соглашенешка мелххара американски эскар арадаккха а деза. Вьетнам шийн лоIаме хугга IалашIе а деза». Иштта йола заявлени хьай Вьетнамаца барт-цхьоагIо йолча аргентински общественни организаце. Заявлене нах тIахьех тIом беш долча вьетнамски халкъа дени доза некъъостал лакхдара, заявлене иштта некха дерригача демократически машар тIахьех Вьетнама халкъа барт-цхьоагIо хилара моцьарча къовсамо дакъа лацара а.

(ТАСС).

ГЕНЕРАЛЬНИ АССАМБЛЕЯ ДIАБОЛАБАЬБ ШИЙ БОЛХ

НЬЮ-ЙОРК, 25 апрель. (ТАСС). Селхан Нью-Йоркерча хьнах 15 сахьатя 30 минут яьча шийн болх яха дIаболабир ООН-а Генеральни Ассамблея 22-ча сесе.

Сесси хьаелдаш. Ассамблея вихало Корнелиу Манескус хоам бир, консультацеш хилара соцам баьй Ассамблея хьалхарча комитете дзерди гевз на доаржадарах дола дош къоастаберга, ахьна. Хьалхарча комитета рекомендацеш цул тIехьагIа Генеральни Ассамблея пленарни засолане хьалтулургьа.

Ассамблене мота а я, кулгаш шеде здори гооз дIа па доаржадарах арабоаккхаргйолча проектал сонгIа, сесси кита хьожаргья Гаргарча Малхбоалечa хьалага а Къулбехьен - Малхбузен Афрака долча лешага а.

Корнелиу Манескус хьлар. Къулбехьен - Малхбузен Афрака проблема пленарни заседаниешка юкъарлгья.

Израильски агрессех тхелесаран дIалахарахи Гаргарча Малхбоалера хьал машарца вIаштIехьалаккхарахи вешага хьажара новадех сесси болх беча хана къоастаевргья. Вахало белгалдаьккхар, из пункт деш повестка тIа хезни а, ахьна.

Массане, яхье барт а болаш Ассамблене мотейар Манескул. ООН-е дIаэца ахьна Кхерамален Совето еза рекомендаци. Маэрипий ООН-а 124 пхий член—пачхалкхде хилар.

ЛЕРАШ ЙОАЮ

НЬЮ-ЙОРК, 25 апрель. (ТАСС). ХIана ца вешаш ких кIира лаьнцах Мартин Лютер Кинг вийначу хьна дени, хIаьта негрий гражданскй бокъонаш лорарна новзаш вола хестаь вуяга вIашагIделларааш. «Ньюсуик» яхача журнала дувцачох, хьахадафера «цIахкха а-хь хинна тайнара гаьна ба».

Укх деношка ФБР-во цIентаран Кинг вийнар дIалакхача мера Мемфис яхача шатарча набахтара лелла «Эрик Голт» олаш вола рецидивист Джеймс Рей хила веза, ахьна. Кепайоалох тIа арадаьхар Голтеи Реи суртащ.

Кинг вера лераш дуккхача наха-в хан сона, следствех бола хетарош ца лувце, кхьметрел журналисташта а корреспонднаш кхайхаьльий ФБР-а. Информаци агентствачща беча хоаме, США меттел, Мексикен Канадел а тIехь лораш ва «Голт» — Рей.

«Ньюсуик» яхача журнале йоах. Кинг верах долча доацарана политически заговорах хьахилар дийхьагI ма-хьиэн а летайт, цу заговора дакъа лаьцарах мараш йола теш? Кхь дуккхача лоцшнта а санна, цувна топ дал ФБР-а, яхаш цу журнала.

Эль-Кувейт — Кувейта столица. Сафат яха цуп юкъера майда. Р. Месеева сурт. ТАСС фотохроника.

ГДР. Немецки халкъа сийлахьболлхача къоигий вахар, гIулакхаш, творчески тIехьале Iомаеш боккха болх беш лаьт Германе Социалистически единни парте Центральни Комитетерча марксизма-ленинизма Институте.

Сурта тIа: Института директора заместитель Хайнрих Гемкови (аьрдехьа) института секретарь Карл Рихтеви. Профессора Гемкова кулгалла болх беш хиннача авторски коллективо кепатеха араяккха ахьна дукха ха йоацаш кийчьай «Карл Маркса биографи».

АДН—ТАСС сурт

КХАШКА КЪАХЬЕГАРАШТА

Шийна геттара дукха да тха клуба болхлоша кхоачаде деза гIулакхаш. Кхашкара балхаш сиденнна. Цига къахьегача халкъа сацоIам дергIа вIаштIехьдаккхара тIабераьйь ба Шальа района Майртуперча юрта клуба болх.

76 саг юкъе а волаш вIашагIъелла художествени самодеятельность я. Пхиъ кружок я болх беш. Царна юкъе я вайнахьа иийтта йоI. Шоай болх йистебаьлча клубе вIашагI а кхийте тайп-тайпара культурно-массови мероприятеш кийчъеш кул самодеятельность дукхаеарош. Сагъердане, тайп-тайпара кемераш юкъе болаш я концертни програмнаш. Юрта балхача нахаца, къахьегамхошца цига а баьле пахош доагIа хеттача тайпара кийчъеш дукхагIойоза культурно-массови мероприятеш. Цу гIуданйо дог тIеоаоахкх, самодеятельноста юкъе дукхагIа кагирхой юкъеоаэа новкъостал ху.

Юртбоанана къахьегамхошта юкъе агитацешна - массени болх шерагIа боаршабара клубе вIашагI а елла лаши болх беш я агитпункт. Цига вIаштIехьбаьккхай агитпункта болх пуина кулгалдеча къонача коммуниста М. Дидиева. Шоай гIулакх дика доташ нах ба агитаторш, лектораш, политинформатораш. Уж ба тайп-тайпарча профессех: хьехархой медицински болхой, пугIарера колхоахой, боахаций кулгалхой, иштта кхьбараш.

Шоай балхах мукъа мел йола ха мала юкъе йоаккх цар. Цига карна хьалхаатна тайп-тайпарча темаех лекцеш еш, беседаш я. Масала, дукхьал укх шера клуба а производствени участокашка а йийца лекци 50 сонгIа я, шорел кIевагагIа йоаллаш беседаш хьй.

Къаьстта дикагIа кийчъеш а къахьегамхой безам тIаболаш а я лургаш халкъаьпта юкъерча хьалкх ена лекцеш, хьай мехкара а доазол дехьара а кердадароаш хьадошийтош йола беседаш.

Колхоахой торко тIаоаш за клуба болхлоша арахецаш дола «Колхазхо» яха кейгазет. Цига дог доагIаш, бийшача пайдане болаш хул цу тIара дувцаш хьаштIаш. Пенгахьста тIа къаьста гуж хул юртбоахама болхлошта юкъе иж наьа итогаш, производстве хьалха латтачара толамаш, иштта из. ЯI а. Цу газето цхьабаьча колхоахошта еш йолча критикех а пайда бргь. Хагпахьа оаьвийкачаш, балхаш цьехнача талабар хои «Молния» яха а Къахьегами и листоаш я.

Укх шера клубе эгара хьалха вIашагIъелла культура университет, болх беш а къоалабарий творчески объединенш. Царна кулгалдеш ба Хасбулатови Ахмадови.

БолгатьаккхагIа йоагIа клубе вIашагI а елла болх беш йола агитбригада. Цунна юкъе воагIа шийтта саг. Уж ба иляи кларкхой, халхараш дераш, доараш, лектораш. Сагъердане хул цар къахьегамхой болчаа кхашка дIа а ухаш чакхйоаха тайп-тайпара мероприятеш, уттаду концерташ. Цхьашийолча фермашка, механизаторш болча, хьайбаш лелараш, тхьанка лелалераш болча хIаиде массайтаза хинаь самодеятельни артистош. Укх деношка хилар ХХ-ча партсъезда цIерагIча колхоза механизатораш болча. ЧIоагIа гIадбада тIакйиар уж къахьегамхоша. Юхадуцна тхайцига кхаш декараш дора ...

Ала деза клубе моллагIа культурно-массови мероприяти чакхйоакхача хьинаре лакъа лоацаш дуккха самодеятельни артисташ хилар. Массанела а боваш а дукхабезаенна а бо М. Зинихоев, Т. Сельмурзаева, А. Дидиев, кхьбараш.

ЦIевоалагIа шай тIакходчаш йолхха концертни программа кийчъеш ба агитбригада членаш.

А. ЦИЦИЕВ.

Майртуперча клуба заведующи.

КУЛЬТУРНИ ХРОНИКА

ШОАЙ ЮРТ ТЕТЦИ

Укх тIеххьарча хана дуккха декоративни сочкийн гальаш дIаерIай Шелковской района Сары-Су яхача юрта улицашка. Уж дIайогIача а юрт хоаьчеа а хиена новкъостал цу юртарча школа дешархоша. Цу гIулакха шерра-шера воскресникаш елта традици а хиина дIаэттад укхаза.

Укх шера а дешархоша де лаьрхIараш кIеаига дац. Юртарча улицашка эзар га дIайогIа декхар тIаийнаi цар. ХIаране къоакха га дIайогI укхаза.

Дукха за хIанадельа дешархошта кароагIдьыннараш. Дукхьал укх деношка 500 га дIаегIай цар. Шоаш дIаегIача гаьнашка бIарг лоехаш а эша гIулакх леш а ба дешархой.

М. ЗУЕВА.

САНЬЕРДАМЕ МЕРОПРИЯТИ

Дукха шал гулбеннабар укх деношка Гудермесски районц Новогрозненски юртарча клубе. Укхаза аргIанарча. кинолекторега лаьдугIа баьхкабар пенсионераш, цIен-новнай, гIулакхера нах, «Степной» совхоза болхлой, мехадашталой—торрен а хьаь йола сонгIа саг.

Дунен халкъашта юкъерча хьалеу лекци йийшар Российски федераце «Знание» общества члена Аменицкий Геннадий Иванович.

Лекци яьча «Мексика» яхача кинофильмага хьежар цу сарахь клубе баьхкараш.

А. МАГОМАДОВ.

КНИЖКАШ ДЕЗАРАШ

Дектара дента тоалуш йоагIа керда город Аргун. Укх тIеххьарча хана дукха керда тикаш, павильонаш хьалъяьй укхаза. Царна юкъе белгала я книжкаш йохка тика. Дукха нах хул цу тика чу дени-денна. Эламига а боккха а, тайп-тайпара профессех йола нах ба уж.

СапаргIата, хайн цIена я тика чу. Шийна эшаш дола книжка дIа тIа а ваха хьахаржа йиш я хIаране. Шо-шоай отделашка хоза дIанийсдаь укх уж. Дукха за художествени, Iилман, технически литература. Нагахьа санна эшаш дола книжка укхазара яца нийс ца лойа заказ де йиш я.

Р. АЛИЕВ.

ДЕГО ХЬИЙХАЧА НОВКЪА

ОЧЕРК

БIаьстан Iуйре. Малхбузехьара хьекхача фево эгаду депо йол агIача гаьнашта тохаш латта баьццара гIа. Iана замалахьа елхача лай чоалпашта тара лесташ Iолег гIевгIай гаьнашта теха кIай эцаш. Цу Iуйрийна аргIанарча рейсера цIаккхьаьвар машиниста гIонча Иваев. СелаIа уйла йолаш вар Махьмад. Бакъда, чу-м вахинзар. Депо подъемочни цеха кулгалхочо цулгара дийхар тепловоза дизела блока сварка ези, тепловоза чарха тIа кIоаг дIабаккхара гIо делга.—Махьмад — аьлар цо. хьо кIаьдвенна хилар кхетаду оаха. ХIаьта а хьона санна из болх булургболаш специалист мичаь тха...

Чехка а дика кхоачашдир Махьмада из чоалхаве гIулакх. Бакъдар аьлча цо хьалха беш бацар из болх. Депо дикагIа вола специалист ва Иваев. Цудукха даим кунта хайт эгара бехктокхамегIа доля балхаш.

...1957-ча шера, Гудермесе шоаш цIаккхьача дукха ха йалелья локомотивни депо вера Махьмад. Дуккхача хана деза машинашкъа тIа болх бе ловш хиннав из. Малхо лепаду болата аккхьаш бIаргедайча дог тохалора, цар тIа гIолла дола баьццара поездаш лехкарех хьатар из дукхача хана дена. Уж уйлаш яр ткъеста шу даьшна зIамига саг депо воалавараш а.

Из хьожавар дизельно-заготовительни цехе.

— Хьо электросварщик ва? — хаьттар цунга цеха мастера Н. Хуторске. — Из дика да, цхьабакъда, хьо долча дуккхагIараш газосварочни балхаш да, — аьлар цо юхь а.

— Эше газосварка е Iомавала а хьожаргва со. — аьлар Махьмада.

Хьалхарча хана электросварочни кагий балхаш мара теланар Махьмадага. ХIаьта цо уж дика а дора. Цо товр, ца кхетар хьахьехар тулча къахьегача дикача наха. Кердача чоттиге Иваева йола йоккха экзамен хинна дIаэттар «ТЭ-2» яхача тепловоза дизела блокашта сварка яр. Еррига предприяте гIолла цIи хеза волча опытни болхлочо В. А. Дмитриенкое гIо деш из экзамен а тIех дика дIаелар цу хьинар долча сага. Из бар хьалхара цо баьккха толам.

Деноаш дIаухар. ТIа-тIа шерлуш йоагIар депо локомотивни вари. ДукхагIа хулаш дар «ТЭ-3» яхача марках йола керда тепловозаш. ТIаккха ремонтни цехашкара балхаш а чоалхангIа ма дарий. Цу гIулакхаша яхм а дукхагIа дIадехар къонача сагагара. Из дика кхетадеш вар Иваев. Лоацача хана пхелагIча разрядах вола газосварщик хул цох.

Хинал хьалха дIадоладе дезаш хилар Махьмада къахьегама вахар. Балха ваха ха йолаш вацар из Казахстане Балхашерча цIаста лоаладеча заводе балха эттача хана. Ялх класс йистеьякха мара вацар хIаьта Иваев. Укхаза болх бе воалаву литейни цехе. Ше балха веначa хьалхарча деношка дена Махьмада безам тIабахабар металлаца беча балха. Балха сахьаташ чакхдаьннача тIехьагIа заводе юхе а Iийн наха болх мишта бу зувра хургволча сазанча. Къаьстта безам бар цун электросварщиний белхаца. Металла лоаладийн вIашагIлотадеш боагача сийнача ало хьестар цун дог. Цу хана электросварщика ученикала дIайийшар Махьмад. Йилла ха кхо бутт болча метта, цхьак беттеш ах беттел Iомайир Иваева из говзал. Хинал хьалха экзамен дIаенна йиьлагIа разряд хьахтар цо.

Шоай воI иштта хьалхувш хилара боккхий беш дар дай нанен Хьай маьа макхоачча дикагIа болх беш хилалахь, — йоахар цар. Хьамсарча даьи нанен хьехам бизза хьажар Иваева. Чов, бос бола металлаш вIаший лотадеча белгала вар из. 1966 шу чакхдоалаш электросварщика ялхлагIа разряд лу цунна. Массехк за воийт из «Казахстанстальконструкцие» хойландировне. Чоалхане балхаш дар цига доахаш. Кертерча даьхке йос болча металла оттхалаипта сварка йора цига, толанна кхоачашйора Иваева из болх а.

— Цу хана Iомаль опит пакъаьлар сона машинаькъахо хилара, — йоах Махьмада.

Город Гудермеса машинаькъахошта юкъе дикагIбарех волча машиниста гIонча Иваева къахьегама вахарера массехк эпизод мара яц аз йийцар. Бакъда цунах дувцa дукха да.

1959 шера дар из, цу хана депо партийни бюро секретарь хиннача Г. В. Мамиева цхьа шийн кабинете дIачувийха Махьмадага аьлар:

Махьмад, уйла е езар Iа парте мугIарашка валара деша. ХIаьта хьайна ма хой хьона дешора хIара кхоалагIа вола саг деша вагIалга а.

Са дагардар хайча санна их Iа на, Георгий Владимирович,—аьна жоп делар Иваева.

Цу шера Махьмад деша хайра кагирхой сайрийнарча школе ворхIлагIча классе. ХIаьта 1960 шера бархIлагIча классе деша ваттIашехьа Орджоникидзевски машинаьхьа техникума Гудермесерча филиале заочно деша ваха экзаменаш дIалу цо. ХIаьтара халонаш дагалуцаш хIанз Махьмада дуцш:

— Болх беш воллашехьа деша хала-м дар, дале а хьавар дIатасса цкъе дагавохалзар сона. УрагIе ца ньяхача, нухале кургьаш, яхача халкъа инина а дайна, къа цa хьийтина, зало ца лайна хьа мича дул хIама.

1963-ча шера толаша йистейоанх цо итт класс. ХIаьта семилетка тIеххьарча шера ыьккхар Махьмада техникум, цо хьийцар техника механика диплом.

ХIанз-и дукхача хана деза дагалаьттарех цаI кхоачаш хилар цун. Махьмада бокъо яр тепловоза тIа болх бе. Бакъда, цунах кхоачам бе Iелаьрх1а вачар из. Кхы а деша деза, кхы а дукхагIа ха деза магистралий гIулакхаш йоахар уйлаша. Цудукхьа кхы ха ца йовеш деша вахар Махьмад машинаькъа инженерий Ростовски института заочни отделене. ХIанз йиьлагIча курсе дешаш ва из.

Хiанз тIеххьарча даь шера Иваев болх беш ва тепловоза машиниста гIонча волаш. Цо поездаш дIа-юха кхуйл. Махачкале, Прохладне, иштта кхычахьа.

Доккха хьинар дола саг ва Махьмад. — йоах цун машиниста Лавриков Алексей Семенович. Тхо рейсах дахача хана дика цунна хул книжкаш чертежаш. Оборотни пункташка шийна мукъа хийсъенна ха эзхьа дIадийтар цо. Институтерча дешара кийчлуш хул. ХIаьта болх-м геттара дика бу оаха.

Да я да-кх из иштта. ДIадахача юбилейни шера цар планал совгIа дIа-юха бихьеб итташ эзараш тоннаш бола нухь. Цу шера кхоаьлд цхьайтта эзар килограмм дизельни доатор. Кхы а дикагIа къахьет цар укх шера. Кхаь бетта дIа-юха йигай беа мухь гIабола тукха поездаш, цудукхьа кхургла локомотивни депо коллективо гIойла цар цIерашк дIакхезар. ХIаьтa къонача коммуниста Иваена дикагIа вола рационализатор хилара тарра. Экономически боккха пайда луш йола итт гаргга рацпредложени йоаляьй цо укх тIеххьарча хана. Махьмада йоаляьча рацпредложене цIи яр «ТЭ-3» яха марка йолча тепловоза холодильника маслени секцеш тишъйлар кIезигдеттаэ яхаш. Депора рационализаторий уголокерча сийлен Доска тIа дола Махьмада портрет.

Сабери золели долаш цу сагаца из къамаьл ше цу чIоагIагIа тоам хулар дего. кхы а, кхы а дукхагIа доалар вай хоача эзмаина шерра гIабоахаш волча цу сага карагIдуьле гIулакхаш. Бакъвоа общественник ва Иваев. Массехк шу да лено партбюро член из вола. Районе эгара хьалха латтачарех йолча цу партбюрос Махьмада тIадилла бехктокхаме гIулекх, коммунистий дешарга хьожилга. ХIаьта, парте Гудермесски горкома член а ва Иваев. ВIаштта шозза из хержав городской совета депутатала. Болх беш заочно деша вагIаш а ше чIоагIа мукъаволаш воллашехьа а цун низ кхоач 42-ча хоржама участке шийн харжархой болча цха а шэр цакхаш кхоачашде а.

Иштта дизза да цун хIара къахьегама ди. ХIаьта хьаьнала да ва из дезала. Машинаьхьа тIа болх беш я цун сесаг Тамара. ХIаьта цар берех кхоъ школе дешаш да. вож шела яь ши йоIжцIагIа я. Мел эвир долаш да ИнаевгIар дезала.

«Цу барт тайнача дезала цIагIара аравала хIара» деяна локомотивни депогахьа шерра гIабоахаш воагIаш хул ааккарча дегIара, сийода юхь йола безаме саг Иваев. Цун къахьа тIа лепаш я «Къахьегама ЦIеча Байракха орден».

Ю. КУРСКИЕВ.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллаш Грознен йоачан а йоалаш, хувналуш доржаш хургъя, къилбаседа - малхбузехьара цкъарчоа дагIа я болаш, тIаккха тIаьхха а хьесхаш мух хурга, 13—18 градус йIовхал хургья.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛАДУВГIА, ХЬАЖА

РАДИО

27 апрель.

6.30 — Нохч-ГIалгIайчен дахьтаделахархо (нохчий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.00 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.20 — Передачай программа. 7.25 — Москва. 8.15 — Керла хоамаш (гIалгIай меттала). 8.35 — Ашараш. 8.50 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 9.00 — Москва. 15.00 — Передачий программа. 16.05 — Лакхарча классашкарча дешархошта «Дуттаг1ал» (эрсий меттала). 16.30 — «Къонала» (эрсий меттала). 17.00 — «Кавказе хIанараш» аьлна йола радиожурнал. 18.00 — «Шун хаттарашта жоп лу оаха» (гIалгIай меттала). 18.10 — Беркаевай «Нана» цIи йола опери (нохчий меттала). 18.30 — Художествени самодеятельноста концерт. 19.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ

27 апрель.

15.00 — Берашта лела «Орленок» яха художествени фильм. 16.15 — Советски социальни обеспечене 50 шу. 16.30 — «Гостиница хиина хIама» — яха телевизионни спектакль. 17.30 — Спортивни передача. 18.00 — Милице клубера еш йола передача. 18.10 — Ашарий антракт. 19.15 — Халхарш Iомале. 19.30 — Киножурнал. 19.45 — Дунен халкъашта юкъера обозрени. 20.00 — Концерт. 22.25 — Передачий программа. 22.30 — Киноневъбарa клуб.

РАДИО

28 апрель

7.30 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.20 — Керда хоамаш. 7.30 — Москва. 8.20 — Концерт. 13.15 — Передачий программа. 15.20 — «Блакъваара» яха передача. 15.40 — Шисаане оркестра ашараш. 16.00 — Москва. 16.30 — «БIаьстанара гIулакхаш» яха передача. 17.00 — Къонала (гIалгIай меттала). 17.30 — Концерт. 18.00—Студентий эстрадни оркестр. 19.00—Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ

28 апрель

14.55 — Передачай программа. 15.00 — СССР-е хьалхара моттиг яккхара «Спартак» (Москва) — ЦСКА. Ленина цIерагIча центральни стадионера передача (ЦТ). 17.55—«Аврора» яхача музыка музыкальни клуб. 18.15 — Киножурнал. 18.20 — Поэзи яха минут. 19.00 — «Сатирически объектив». 19.25 — «Н» мачешк — пирк» яха телевизионни фильм. 19.55 — Нохч-ГIалгIайчен пачхалкхахни ансамбль. 20.30 — Передачий программа. 21.00 — «ВорхI ди», Дунен халкъашта юкъера программа. 21.45 — Эфире Къонал. «Горизонт» Ленинградера передача.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный. Ленина улица. 11 (8-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен, культуран, промышленностен отделий — 3-42-30; юрта боахаман письмойи отделий — 3-42-28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина. 11 (8-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-36; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры и промышленности—3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательстван типографи. Революце проспект 7/84.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05072. Заказ № 2114.